

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

BARDZO
MŁODA KULTURA
woj. lubuskie

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury: Bardzo Młoda Kultura 2023–2025

Bardzo Młoda Kultura 2023-2025 – woj. lubuskie

Raport z diagnozy wojewódzkiej 2024

Badania w ramach programu NCK Bardzo Młoda Kultura 2023-2025

Sylwia Słowińska, Katarzyna Walentynowicz-Moryl

Zielona Góra 2024

SPIS TREŚCI

Wstęp/nota metodologiczna.....	3
Wyniki diagnozy	
1. Zadania związane z kulturą w politykach publicznych na poziomie województwa.....	6
2. Zadania związane z kulturą w politykach publicznych na poziomie gmin.....	12
3. Mapowanie zasobów instytucjonalnych BMK województwa lubuskiego.....	23
4. Obszary dotychczasowych interwencji BMK w województwie lubuskim.....	28
5. Podsumowanie diagnoz lokalnych w roku 2024.....	55
Podsumowanie i rekomendacje.....	69
Źródła.....	72
Spis tabel i ilustracji.....	75
Załączniki.....	77

Wstęp/nota metodologiczna

Raport prezentuje wyniki diagnozy wojewódzkiej przeprowadzonej w 2024 roku w ramach programu Bardzo Młoda Kultura 2023-2025 w województwie lubuskim przez zespół badawczy z Uniwersytetu Zielonogórskiego – partnera Operatora Regionalnego BMK w Lubuskiem – Regionalnego Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze. Badania zrealizowane zostały zgodnie z wytycznymi Narodowego Centrum Kultury sformułowanymi w dokumencie *Bardzo Młoda Kultura 2023 –2025. Instrukcje Realizacji Diagnoz i Ewaluacji – Poziom Regionalny*. Diagnoza służyła:

- Rozpoznaniu zadań związanych z kulturą w politykach publicznych na poziomie województwa lubuskiego.
- Rozpoznaniu zadań związanych z kulturą w politykach publicznych na poziomie gmin, w których realizowano projekty lokalne w aktualnej edycji BMK w województwie lubuskim.
- Identyfikacji zasobów instytucjonalnych Bardzo Młodej Kultury w województwie lubuskim.
- Określeniu obszarów dotychczasowych interwencji w ramach programu BMK w skali województwa lubuskiego.
- Podsumowaniu wniosków z diagnoz lokalnych z roku 2024.

W diagnozie poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- W jaki sposób w politykach publicznych regionu określono zadania związane z kulturą (jej rozwojem, organizowaniem, upowszechnianiem)?
- W jaki sposób określono zadania związane z kulturą (jej rozwojem, organizowaniem, upowszechnianiem) w politykach publicznych gmin, w których realizowano projekty BMK w latach 2023 i 2024?
- Jak lokalne i regionalne polityki publiczne opisane w dokumentach strategicznych odnoszą się do edukacji kulturowej/ BMK?
- Z jakimi podmiotami działającymi w sferze oświaty, kultury i pozostałych sferach istotnych dla realizacji programu BMK współpracuje Operator Regionalny?

- Z jakimi podmiotami działającymi w sferze oświaty, kultury i pozostałych sferach istotnych dla realizacji programu BMK Operator Regionalny jeszcze nie współpracuje?
- Jakie działania zrealizowano w ramach trzech edycji BMK w województwie lubuskim?
- Jakie obszary związane z celami BMK nie zostały objęte interwencją w województwie lubuskim i wymagają wsparcia?
- Jakie wnioski istotne dla realizacji programu BMK przynoszą podsumowania lokalnych diagnoz z roku 2024?

Metodą zastosowaną w badaniach była analiza danych zastanych. Analizie poddano dokumenty strategiczne województwa lubuskiego oraz gmin, w których w latach 2023 i 2024 zrealizowano w ramach BMK projekty lokalne, badaniami objęto aktualne strategie, w przypadkach gdy w gminach takich nie było, analizowano strategie z ostatnich lat (dwie gminy), jedna gmina nie przygotowywała strategii. Analizie poddano także tworzoną przez Operatora Regionalnego dokumentację działań w ramach programu BMK (listy i programy spotkań informacyjnych i sieciujących oraz szkoleń, listy partnerów Operatora w BMK oraz dokumentację projektów lokalnych, raporty z badań diagnostycznych i ewaluacyjnych oraz zeszyty dobrych praktyk – opisy projektów zrealizowanych w BMK).

Tab.1. Materiały poddane analizie dokumentów w ramach diagnozy regionalnej w województwie lubuskim w 2024 r.

Cel badań	Materiały poddane analizie
Rozpoznanie zadań związanych z kulturą w politykach publicznych na poziomie województwa lubuskiego	<ul style="list-style-type: none">• <i>Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030</i>• <i>Program rozwoju kultury województwa lubuskiego 2022-2025</i>• <i>Program współpracy województwa lubuskiego z organizacjami pozarządowymi w roku 2024</i>
Rozpoznanie zadań związanych z kulturą w politykach publicznych na poziomie gmin, w których realizowano projekty lokalne w	<ul style="list-style-type: none">• <i>Strategia rozwoju gminy Bledzew na lata 2022 – 2026</i>• <i>Strategia rozwoju gminy Łagów na lata 2012–2023</i>• <i>Strategia rozwoju miasta Łęknica na lata 2014 – 2022</i>• <i>Strategia rozwoju gminy Małomice na lata 2022-2032</i>• <i>Strategia rozwoju miasta Nowa Sól na lata 2022-2030</i>• <i>Strategia rozwoju gminy Sława na lata 2023-2030</i>• <i>Strategia rozwoju gminy Szprotawa na lata 2024-2030</i>

aktualnej edycji BMK w województwie lubuskim	<ul style="list-style-type: none">• <i>Strategia rozwoju gminy Świebodzin do 2030</i>• <i>Strategia rozwoju gminy Trzebiel na lata 2021-2031. „Trzebiel 2031”</i>• <i>Strategia rozwoju miasta Zielona Góra na lata 2023-2030</i>• <i>Strategia rozwoju miasta Żagań na lata 2021-2031</i>• <i>Strategia rozwoju gminy Żary o statusie miejskim 2024-2033</i>
Identyfikacja zasobów instytucjonalnych Bardzo Młodej Kultury w województwie lubuskim	<ul style="list-style-type: none">• dokumentacja realizacji BMK w województwie lubuskim w latach 2016- 2024 tworzona przez Operatora Regionalnego (RCAK)• zeszyty dobrych praktyk, raporty z diagnoz i ewaluacji BMK w województwie lubuskim z lat 2016-2018, 2019-2021, 2023-2024
Określenie obszarów dotychczasowych interwencji w ramach programu BMK w skali województwa lubuskiego	<ul style="list-style-type: none">• dokumentacja realizacji BMK w województwie lubuskim w latach 2016-2024 tworzona przez Operatora Regionalnego (RCAK)• zeszyty dobrych praktyk, raporty z diagnoz i ewaluacji BMK w województwie lubuskim z lat 2016-2018, 2019-2021, 2023-2024
Podsumowanie wniosków z diagnoz lokalnych z roku 2024	<ul style="list-style-type: none">• Podsumowania diagnoz lokalnych przygotowane przez partnerów lokalnych z roku 2024 (8 podsumowań)

Źródło: Opracowanie własne.

Wyniki diagnozy

1. Zadania związane z kulturą w politykach publicznych na poziomie województwa

Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030

Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030 została przyjęta w roku 2021. Jej cel główny to **Inteligentne gospodarowanie potencjałami regionu dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, spójności społecznej i przestrzennej oraz wysokiej jakości życia mieszkańców**. Strategia zakłada, że będzie on realizowany przez cztery cele strategiczne: 1) *Inteligentna, zielona gospodarka regionalna*; 2) *Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi*; 3) *Integracja przestrzenna regionu*; 4) *Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę*. Cele strategiczne nie odnoszą się bezpośrednio do edukacji kulturowej, ani do kwestii związanych z kulturą, jej organizowaniem oraz upowszechnianiem. Drugi i czwarty cel strategiczny uwzględniają tę problematykę, w obrębie wskazanych w dokumencie wyzwań i sformułowanych do drugiego i czwartego celu strategicznego celów operacyjnych oraz przypisanych im kierunków interwencji można odnaleźć odniesienia do sfery kultury, także w pewnym stopniu w powiązaniu z potrzebami dzieci i młodzieży.

W przedstawionej w dokumencie diagnozie wskazano na potencjał kulturowy województwa lubuskiego i potrzebę inwestowania w infrastrukturę kulturalną oraz popularyzowania dziedzictwa kulturowego regionu: *Charakterystyczną cechą regionu i jego silną stroną w kontekście zmian cywilizacyjnych XXI wieku jest zróżnicowana tożsamość kulturowa, wynikająca z osiedlenia się tutaj po II wojnie światowej ludzi o różnym pochodzeniu. Dużym atutem województwa są branżowe cykliczne imprezy kulturalne, przyciągające widownię z całego kraju i z zagranicy. Województwo lubuskie należy do obszarów bogatych w zabytki, dlatego istnieje potrzeba ich stałego wsparcia oraz większego inwestowania w infrastrukturę kulturalną. Ponadto należałoby się skoncentrować na popularyzacji dziedzictwa kulturowego i efektywniejszym wykorzystaniu go w ramach rozwoju turystyki kulturowej (s. 7).*

W *Strategii* wskazano, że drugi cel strategiczny odpowiada m.in. na takie wyzwania jak *przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym* (wyzwanie 1), co rodzi potrzebę rozwoju polityki młodzieżowej, ukierunkowanej na zwiększenie atrakcyjności województwa dla tej grupy wiekowej; oraz na wyzwanie *wysokiej jakości usługi publiczne i włączenia*

społecznego (wyzwanie 2), z czym powinien się wiązać rozwój infrastruktury i usług kulturalnych oraz popularyzacja dziedzictwa kulturowego i efektywniejsze wykorzystanie go w ramach rozwoju turystyki kulturowej (s.8-9). W opisie drugiego celu strategicznego wskazano, że (...) *rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, promocja sportu oraz zapewnienie bogatej oferty kulturalnej będą przyczynkiem do aktywizacji i integracji społecznej osób w każdym wieku. Ważnym instrumentem jest przy tym cyfryzacja usług, pozwalająca dotrzeć z ofertą kulturalną i wybranymi świadczeniami medycznymi także na tereny wiejskie (s.29)*. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w sformułowanym do niego celu operacyjnym 2.4. *Zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego*. Przyporządkowano do niego następujące kierunki interwencji:

- Wspieranie ponadlokalnych przedsięwzięć kulturalnych realizowanych na obszarze województwa.
- Wsparcie i realizacja inwestycji z zakresu budowy, rozbudowy, modernizacji i wyposażenia obiektów kultury.
- Poprawa dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik gromadzenia, opracowywania i upowszechniania zbiorów.
- Ochrona i promocja cennych obiektów dziedzictwa kulturowego.
- Kreowanie atrakcyjnej oferty kulturalnej z wykorzystaniem cyfryzacji zasobów i instytucji kultury (s.32).

Potrzeb związanych z kulturą dotyczy częściowo cel operacyjny 2.6. *Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości regionalnej*. W obrębie wskazanych tu kierunków interwencji znalazły się m.in.:

- Działania na rzecz kształtowania świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowania polskości.
- Promocja lubuskiego dorobku kulturalnego, naukowego, społecznego i gospodarczego
- Upowszechnianie kultury polskiej i tradycji regionalnych wśród imigrantów (s.33).

Trzeci cel strategiczny *Integracja przestrzenna regionu* również w pewnym stopniu uwzględnia problematykę kultury, ujmując ją w kontekście rozwoju wsi. Przyporządkowany do niego cel operacyjny 3.7. *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich* wiąże się m.in. z takimi kierunkami interwencji jak:

- Wzmacnianie centrów aktywności społecznej i kulturalnej na terenach wiejskich.
- Ochrona dziedzictwa i krajobrazu wiejskiego (s.40).

W czwartym celu strategicznym *Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę*, kultura występuje przede wszystkim jako element kreowania wizerunku i marki województwa. Dostrzeżono tu także potrzebę rozwijania polityki młodzieżowej: *Bardzo ważną kwestią jest kreowanie polityki młodzieżowej, w tym koordynacja informacji o ofercie dla młodzieży w regionie m.in. w zakresie rynku pracy, edukacji, zdrowia, kultury, sportu i rekreacji, aktywizacji obywatelskiej itp.* (s.41). Dla celu operacyjnego 4.2: *Atrakcyjny wizerunek i rozpoznawalna marka województwa* wyznaczono kierunki interwencji:

- Promocja marki „Lubuskie warte zachodu” wśród przedsiębiorców, mieszkańców oraz innych regionów kraju, Europy i Świata:
 - wsparcie organizacyjne i finansowe dla najważniejszych wydarzeń kulturalnych, sportowych i turystycznych, a także innych imprez masowych na terenie województwa,
 - prowadzenie wojewódzkiego portalu informacyjnego (www.lubuskie.pl) dla mieszkańców regionu oraz mediów społecznościowych,
 - wzmocnienie wizerunku województwa lubuskiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie, z bogatą ofertą kulturalną.
- Kreowanie polityki młodzieżowej (s.43).

Wśród wymienionych w *Strategii* przedsięwzięć strategicznych tylko jedno odnosi się bezpośrednio do kultury: *Promocja lubuskiego dziedzictwa kulturowego*(s.46).

W Strategii rozwoju województwa lubuskiego 2030 nie ma bezpośrednich odniesień do edukacji kulturalnej/edukacji kulturowej. Kultura jest tu traktowana jako ważny obszar rozwoju regionu i budowania jego tożsamości, a związane z nią zadania dotyczą inwestowania w infrastrukturę kulturalną, popularyzowania dziedzictwa kulturowego regionu, tworzenia bogatej oferty kulturalnej. Zadania związane z kulturą odnoszone są także do rozwoju turystyki kulturowej oraz kreowania wizerunku i marki województwa.

Program rozwoju kultury województwa lubuskiego 2022- 2025

Program rozwoju kultury województwa lubuskiego 2022-225 został stworzony na podstawie Strategii rozwoju województwa lubuskiego 2030. We Wprowadzeniu do Programu można przeczytać, że jego misją jest dążenie do uzyskania poprawy w zaspokajaniu społecznych potrzeb kulturalnych, w tym jakości i poziomu uczestnictwa w kulturze oraz tworzeniu jej wartości przez jak największą liczbę mieszkańców województwa (s.1).

Diagnoza działalności kulturalnej w województwie oraz analiza SWOT stanowiły podstawę dla wypracowania działań rekomendowanych dla regionu w obszarze polityki kulturalnej, są to:

- Modernizacja obiektów dziedzictwa kulturowego jednostek wojewódzkich (s.94-100) - między innymi wskazano tu na prace modernizacyjne wiążące się ze zmianami profilu instytucji (np. przez poszerzanie i unowocześnienie oferty edukacyjnej w obszarze różnych dziedzin kultury).
- Ochrona i udostępnianie dziedzictwa kulturowego (s.100-101) - w tym kierunku działań także znajdują się odniesienia do działalności edukacyjnej – rekomendacja „ożywienia” substancji zabytkowej poprzez lokalizację działań społeczno-kulturalnych i artystycznych.
- Działania wspierające rozwój czytelnictwa w województwie lubuskim w perspektywie najbliższych lat (s.101-102) – uwzględniające między innymi szeroko rozumianą edukację czytelniczą.

Wspieranie edukacji artystycznej (s.101-103) – to główny kierunek zadań związany z edukacją w obszarze kultury. Znajdują się tu szczegółowe rekomendacje odnoszące się wprost do edukacji kulturalnej, wykorzystujące konkluzje z raportu diagnostycznego stworzonego w ramach BMK (Słowińska,

Puchowicz, Zadłużny 2017, *Kultura? Tędy! Sposoby działania edukatorów kulturalnych – konteksty, bariery, potencjały* Raport z drugiego etapu badań w ramach programu *Bardzo Młoda Kultura* (województwo lubuskie), mianowicie:

- Edukacja kulturalna, zwłaszcza w szkołach, potrzebuje większego uznania ze strony dyrekcji, nauczycieli/pracowników, rodziców i dzieci. Nie może być traktowana jako coś dodatkowego, związanego z hobby, obszar mniej ważny, mniej poważny, ponieważ mało przydatny dla rozwoju kariery zawodowej. Edukacja kulturalna stanowi wartość samoistną, nie powinna być podporządkowywana funkcjom usługowym. Punktem wyjścia do działań w zakresie edukacji kulturalnej powinny być potrzeby jednostkowe i wspólnotowe, a nie potrzeby instytucji.
- Jako wartościowe należy ocenić, że edukatorzy w różnorodnej formie wiążą swoje działania z kontekstem społecznym. Na pewno potrzebne by było wsparcie zaangażowania w społecznie ważne kwestie, ponieważ takie podejście jest wyjątkowo rzadkie. Wzmocnienia wymaga współpraca pomiędzy różnymi podmiotami, zbliżająca do siebie odmienne grupy i środowiska z danej społeczności we współpracy i wspólnych przedsięwzięciach edukacyjnych.
- Zwiększenie aktywności informacyjnej i promocyjnej instytucji oferujących edukację kulturalną oraz zastosowanie nowoczesnych i atrakcyjnych sposobów komunikowania umożliwiających dotarcie do dzieci i młodzieży, a także ich rodziców. W działania te mogłoby być również włączani sami edukatorzy, przy czym powinni uzyskać profesjonalne wsparcie.
- Inspirowanie i wspieranie oferty edukacji kulturalnej skierowanej do rodziców oraz dzieci, a także zachęcanie edukatorów do włączania rodziców w większym zakresie w działania edukacyjne z dziećmi, nie tylko w charakterze wsparcia organizacyjnego.
- Pozalekcyjna oferta edukacji kulturalnej wzbogacona o ofertę instytucji kultury realizowaną w placówkach szkolnych (s.102-103).

Kolejny kierunek zadań związany z kulturą to *Inwestycja w infrastrukturę kulturalną. Budowanie tożsamości lubuskiej*. Program rekomenduje wspieranie inicjatyw kulturalnych odwołujących się do historycznych korzeni, tradycji i lokalności, które z jednej strony budują lubuską tożsamość,

a z drugiej tworzą przestrzeń spotkania, edukowania, aktywizowania i współdziałania ludzi podejmujących te inicjatywy i biorących w nich udział. Stąd potrzeba wypracowania modelu dla realizacji takich działań (s.103). W obrębie tego kierunku działań Program zaleca również poszerzenie oferty kulturalnej dla mniejszości narodowych (s.103).

Opisując kierunek zadań *Udział mieszkańców woj. lubuskiego w korzystaniu z oferty kulturalnej instytucji kultury i organizacji pozarządowych* autorzy Programu wskazują, że w tym wymiarze konieczna jest wielokanałowa i czytelna informacja o ofertach podmiotów realizujących działania w obszarze szeroko rozumianej kultury (s. 104).

Sfery kultury dotyczy także kierunek *E-usługi*. Program podkreśla tu znaczenie technologii internetowych w tworzeniu, upowszechnianiu dóbr i zjawisk kultury oraz informowaniu o ofercie kulturalnej i działalności instytucji kultury: *Technologie informacyjno-komunikacyjne stają się elementem oferty programowej instytucji, zarówno pod względem udostępniania zbiorów on-line (poprzez digitalizację zbiorów, możliwość wirtualnego zwiedzania oraz tworzenie i udostępnianie materiałów multimedialnych), jak interaktywnych elementów wystaw. Znajdują również zastosowanie przy realizacji spektakli teatralnych i muzycznych. Jednym z podstawowych elementów technologii ICT, jest obecność instytucji kultury w Internecie - własne strony www, kanały you tube, portale społecznościowe* (s.105).

Program rozwoju kultury województwa lubuskiego 2022- 2025 wyraźnie formułuje zadania związane z edukacją kulturową, choć nie posługuje się tym określeniem. W dokumencie dostrzec można pewną niespójność pojęciową, występują w nim dwie kategorie używane zamiennie: edukacja artystyczna i edukacja kulturalna. To właśnie na rozwój edukacji artystycznej wskazuje jeden z kierunków działań, w jego opisie umieszczono szczegółowe rekomendacje dotyczące edukacji kulturalnej opublikowane w raporcie diagnostycznym z 2017 stworzonego w ramach BMK, niestety bez odwołania do programu i do źródła tych rekomendacji (s.102-103). Przestrzeń wsparcia edukacji kulturalnej/kulturowej można także odnaleźć w kierunkach działań dotyczących inwestycji w infrastrukturę kulturalną, budowanie tożsamości lubuskiej oraz rozwoju e-usług.

Program współpracy województwa lubuskiego z organizacjami pozarządowymi w roku 2024

Program formułuje priorytetowe zadania publiczne będą realizowane w ramach współdziałania województwa organizacjami pozarządowymi. W obszarze kultury w Programie za priorytetowe uznano następujące zadania publiczne o zasięgu regionalnym, ponadregionalnym i międzynarodowym:

działania związane z rozwojem kultury, ochrony i racjonalnego wykorzystania dziedzictwa kulturowego, rozwojem i promocją twórczości artystycznej, działalności i edukacji oraz inicjatyw kulturalnych a także promocją walorów kulturowych województwa, obejmujące w szczególności: organizowanie wydarzeń kulturalnych tj. festiwali, konkursów, przeglądów, koncertów, spektakli, pokazów filmowych, plenerów, warsztatów, konferencji, seminariów, wystaw historycznych, muzealnych, artystycznych i innych imprez mających znaczenie dla polskiej i regionalnej kultury i sztuki oraz ich promocja, wspieranie twórczości i tradycji ludowej w tym ochronę unikalnych i zanikających zawodów, wspieranie zawodowego i amatorskiego ruchu artystycznego, działania na rzecz ochrony i propagowania kultur mniejszości narodowych, wspieranie działań związanych z rozwojem talentów, pasji dzieci i młodzieży m.in. organizacja warsztatów, plenerów, spotkań, konkursów, przeglądów itp., promocja kultury, sztuki i dziedzictwa kulturowego regionu poprzez niekomercyjne, niskonakładowe publikacje i wydawnictwa (s.9).

Zadania związane kulturą w Programie współpracy województwa lubuskiego z organizacjami pozarządowymi w roku 2024 są sformułowane bardzo szeroko i uwzględniają bardzo zróżnicowane wymiary działalności w jej obszarze. Jest tu również uwzględniona w szerokim zakresie edukacja kulturalna/edukacja kulturowa, choć w dokumencie nie występują te kategorie pojęciowe, to wymienione działania i ich formy wyraźnie mają znamiona edukacji kulturalnej/kulturowej.

2. Zadania związane z kulturą w politykach publicznych na poziomie gmin

Strategia rozwoju gminy Bledzew na lata 2022 - 2026

W celach strategicznych i operacyjnych dokumentu nie ma bezpośredniego odniesienia do kultury i edukacji kulturowej młodzieży, w celach operacyjnych natomiast jest mowa o aktywizacji seniorów, dzieci i młodzieży/aktywizacji społecznej mieszkańców (s.93), co pozwala wnioskować, że

znajduje się tu możliwość aktywizacji w obszarze kultury, w tym działań edukacyjnych. Problematyka dotycząca kultury pojawia się w ustaleniach i rekomendacjach w zakresie kształtowania i planowania polityki przestrzennej w Gminie Bledzew. *Strategia* rekomenduje, tu przede wszystkim działania związane z ochroną zabytków, a także wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego w celach turystycznych oraz zwiększenie dostępności wysokiej jakości oferty kulturalnej poprzez utworzenie ośrodka informacji turystycznej. (s.84-85).

W Strategii rozwoju gminy Bledzew na lata 2022 – 2026 nie ma odniesienia do programu BMK, nie ma też wprost mowy o edukacji kulturalnej czy edukacji kulturowej.

Zadania związane z kulturą formułowane są w kategoriach upowszechnianie kultury, tworzenia oferty kulturalnej, ochrony dziedzictwa kulturowego i wiążane raczej kontekstem turystyki oraz rekreacji niż edukacji.

Strategia rozwoju gminy Łagów na lata 2012–2023

Umieszczona w *Strategii* diagnoza wskazuje na bardzo bogatą ofertę kulturalną w gminie, w tym na imprezy o międzynarodowym zasięgu, jednocześnie podkreślono tu brak centrum kultury i profesjonalnej oferty zajęć dla mieszkańców (s.91). Kultura została uwzględniona jako jeden z obszarów w wizji rozwoju gminy (*III Dziedzictwo kulturowe, turystyka*). Cele strategiczne i operacyjne w tym obszarze odnoszą się do ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego; wiążą je rozwojem turystyki (s.105). Przestrzeń dla edukacji kulturowej może tworzyć piąty obszar wizji rozwoju (*V. Społeczeństwo*), nie ma tu wprawdzie ma wprost odniesienia do niej, ale cele operacyjne oraz sformułowane do nich zadania dotyczą wspierania inicjatyw oddolnych wyzwalających kreatywność, aktywność; kultywowania tradycji i rozwijania tożsamości lokalnej (s.110) oraz poszerzania oferty zajęć pozalekcyjnych i promocji czytelnictwa (s.110-111). Są to zadania, w których może być wspierana i organizowana edukacja kulturowa dzieci i młodzieży.

Strategia rozwoju gminy Łagów na lata 2012-2023 nie odnosi się do programu BMK, nie formułuje też wprost zadań edukacji kulturowej, jednak zadania dotyczące rozwoju kultury tworzą wyraźnie przestrzeń dla działań, które tak można pojmować.

Zadania związane z kulturą wiążane są z kontekstem ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, wzmacniania tożsamości lokalnej, wspierania aktywności i kreatywności mieszkańców

Strategia rozwoju miasta Łęknica na lata 2014-2022

Sformułowana w *Strategii* wizja miasta Łęknica przedstawia ją jako atrakcyjną turystycznie dzięki efektywnemu wykorzystaniu swojej lokalizacji oraz bogatych zasobów naturalnych i kulturowych (s.68).

W celach strategicznych nie ma odniesień do kultury; można je odnaleźć natomiast w trzech celach operacyjnych: odnoszą się one do renowacji i ochrony zabytków (2.2), promocji dziedzictwa kulturowego (3.4.) oraz rozwoju współpracy transgranicznej (5.1), m.in. poprzez organizację wspólnych wydarzeń kulturalnych (s.78). Dla celu operacyjnego 3.4 sformułowano rozległą listę szczegółowych działań, odnoszących się zarówno do kwestii infrastrukturalnych, jak i tworzenia oferty, wymieniono tu m.in.: rozbudowę i doposażenie obiektów infrastruktury kulturalnej; organizację i promocję imprez kulturalnych o znaczeniu ponadlokalnym; zwiększenie dostępu do kultury; remont i systematyczną modernizację OKSiR; upowszechnianie i zwiększenie obecności kultury lokalnej w życiu społeczności lokalnej; wspieranie działalności instytucji kulturalnych; wspieranie lokalnego folkloru (m.in. przez propagowanie działalności zespołów ludowych); pozyskiwanie środków pozabudżetowych na zwiększenie atrakcyjności kulturowej; wsparcie finansowe i organizacyjne oddolnych inicjatyw kulturalnych; modernizację gminnych obiektów pełniących funkcje kulturalne; budowę i modernizację infrastruktury służącej rozwojowi kultury (muszla koncertowa); działalność promocyjną mającą na celu zwiększenie stopnia znajomości atrakcji kulturowych regionu (s.76).

Strategia rozwoju miasta Łęknica na lata 2014-2022 nie odwołuje się do programu BMK, nie występują w niej także takie kategorie jak „edukacja kulturalna” czy „edukacja kulturowa”. Zadania związane z kulturą odnoszą się do ogólnych kwestii, w których jest przestrzeń na działania edukacyjne, takich jak: ochrona i promocji dziedzictwa kulturowego, współpraca transgranicznej na polu kultury, rozwijania oferty kulturalnej (z akcentem na wydarzenia i imprezy oraz oddolne inicjatywy) a także rozbudowa i modernizacji infrastruktury. Kultura jest tu także ujmowana z punktu widzenia budowania atrakcyjności turystycznej regionu i promocji miasta.

Strategia rozwoju gminy Małomice na lata 2022-2032

Cele strategiczne *Strategii* nie odwołują się bezpośrednio do rozwoju w obszarze kultury. W celach operacyjnych i przypisanych do nich kierunkach działań nie ma bezpośrednich odniesień do edukacji kulturowej, uwzględniają one kwestie związane z kulturą, zakładając ochronę zabytków (s.34) oraz rozwijanie potencjału turystycznego gminy, m.in. poprzez promocję lokalnego dziedzictwa kulturowego i wydarzeń kulturalnych (36). Natomiast w ramach celu strategicznego III: *Wzrost jakości usług społecznych celu podniesienia jakości życia mieszkańców Gminy Małomice* założono poszerzenie oferty edukacyjnej i kulturalnej placówek oświatowych (3.1.4) (s.39) oraz modernizację placówek tworzących ofertę spędzania czasu wolnego, a także rozwijanie oferty odpowiadającej na potrzeby młodzieży, w tym organizację zajęć w godzinach popołudniowo-wieczornych (3.3.6) oraz organizację zajęć rozwijających zainteresowania zarówno dzieci i młodzieży, jak i osób dorosłych, w tym organizację warsztatów, wyjazdów, spotkań z przedstawicielami różnych dziedzin (3.3.7) (s.41).

Strategia rozwoju gminy Małomice na lata 2022-2032 nie odnosi się do programu BMK, nie posługuje się też kategoriami „edukacja kulturalna”/ „edukacja kulturowa”, jednak w sposobie formułowania zadań związanych z kulturą ujawnia się myślenie o pracy edukacyjnej z młodzieżą bliskie założeniom BMK – przede wszystkim orientacja na potrzeby młodzieży i wsparcie jej podmiotowego uczestnictwa w kulturze.

Strategia rozwoju miasta Nowa Sól na lata 2022-2030

Wizja Nowej Soli 2030 pokazuje ją m.in. jako miasto inteligentne z bogatą kulturą i tradycją (s.33).

W opisie wyników diagnozy w obszarze kultury zarysowana jest działalność nowosolskich instytucji kultury i realizowane przez nie różnorodne zadania, nie pojawia się tu wprawdzie kategoria edukacji kulturowej czy kulturalnej, ale mowa jest o edukacji i wychowaniu przez sztukę; działalności edukacyjnej muzeum (lekcje muzealne), zaspokajaniu potrzeb edukacyjnych i kulturalnych oraz o upowszechnianiu kultury (s.21).

W celach strategicznych nie ma bezpośredniego odniesienia do kultury, natomiast cele operacyjne i kierunki działań uwzględniają kwestie budowania przyjaznej przestrzeni miejskiej, m.in. poprzez modernizację i poszerzenie bazy sportowej, rekreacyjnej i kulturalnej oraz utworzenie Multidyscyplinarnego Centrum dla Młodzieży (s.40). Z kolei do celu

strategicznego 2. *Zrównoważony rozwój gospodarczy oparty na lokalnym potencjale*, sformułowano cel operacyjny 2.2. *Rozwój oferty turystycznej i kulturalnej opartej na rodzimym potencjale*, który ma być osiągnięty poprzez *uatrakcyjnienie oferty kulturalnej w mieście w oparciu o dotychczasowe i nowe produkty lub przedsięwzięcia kulturalne skierowane zarówno do mieszkańców, jak i turystów* (s.43).

W *Strategii rozwoju miasta Nowa Sól na lata 2022-2030* silny akcent położono na sferę kultury. Nie ma tu bezpośrednich odniesień do BMK, ani do edukacji kulturalnej czy kulturowej, ale edukacyjna działalność instytucji kultury jest dostrzegana i doceniana. Oprócz wykorzystania kultury w turystyce zadania dotyczą rozwijania oferty kulturalnej, można zatem domniemywać, że w jej ramach nadal będzie wspierana i ta edukacyjna.

Strategia rozwoju gminy Sława na lata 2023-2030

W *Strategii* sformułowano wyzwania, przed jakimi stoi gmina w obszarze kultury: dotyczą one budowania oferty kulturalno-rozrywkowej / oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej skierowanej do mieszkańców i osób odwiedzających gminę. Szczególny akcent miałby być położony na imprezy ponadlokalne organizowane we współpracy z zewnętrznymi podmiotami (s.54).

W celach strategicznych i operacyjnych nie ma odwołania do kultury i edukacji kulturowej. Natomiast problematyka ta obecna jest w kierunkach działań sformułowanych do celu operacyjnego *III.3 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców*. Wskazuje się tu na modernizację infrastruktury kulturalnej, aktywizację i poprawę dostępu do usług kulturalnych i społecznych różnych grup społecznych, a także na uwzględnienie w ofercie kulturalnej elementów budujących tożsamość lokalną mieszkańców gminy, jej historii i zabytków (s.50-51).

W rozwoju gminy w obszarze kultury akcent położony jest na zachowanie dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie tego dziedzictwa w celach turystycznych i rekreacyjnych (Cel strategiczny *IV Zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej gminy*, m.in. poprzez rewitalizację przestrzeni i obiektów dziedzictwa kulturowego gminy oraz organizację wydarzeń kulturalnych odwołujących się do obrzędów i zwyczajów wiejskich (s.52-53). Do celu strategicznego IV sformułowano także

cel operacyjny dotyczący rozwoju oferty kulturalnej w gminie (IV.3 *Poprawa oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej*), a w kierunkach interwencji wskazano na organizację imprez o charakterze regionalnym, wykorzystujących lokalny potencjał kulturalny (s.54).

Strategia rozwoju gminy Stawa na lata 2023-2030 nie odwołuje się do programu BMK, nie ma w niej także wprost mowy o edukacji kulturalnej / edukacji kulturowej. Zadania dotyczące kultury dotyczą tworzenia oferty kulturalnej, rozrywkowej, zachowania dziedzictwa kulturowego. Można przyjąć, że edukacja kulturowa choć nie wyszczególniona w dokumencie, mieści się w obrębie tak szeroko i ogólnie sformułowanych zadań. Z drugiej strony jednak wyraźna jest tu silna orientacja na organizację dużych imprez/wydarzeń, atrakcyjnych także dla ludzi z zewnątrz.

Strategia rozwoju gminy Szprotawa na lata 2024-2030

W prezentacji wyników diagnozy w obszarze kultury w gminie w dokumencie opisano szczegółowo bogatą ofertę lokalnych instytucji kultury, wskazując na organizację wielu form pracy, które można uznać za formy edukacji kulturowej, chociaż kategoria ta w *Strategii* się nie pojawia, mowa natomiast jest o adresowanej do różnych kategorii wiekowych działalności kulturalno-edukacyjnej, ofercie aktywności kulturalnej, organizacji imprez (s.19-23).

Wizja rozwoju gminy umieszczona w *Strategii* uwzględnia obszar kultury, odnosząc się do kwestii jej dostępności: (...) *Mieszkańcy gminy mają dobry dostęp do miejsc pracy, edukacji, opieki zdrowotnej, kultury i wypoczynku, estetycznej i przyjaznej przestrzeni publicznej* (...) (s.90). W misji gminy podkreślono m.in. *rozwój człowieka, z zachowaniem lokalnej i regionalnej tożsamości i kultury* (s.90).

Cele strategiczne i operacyjne nie odnoszą się bezpośrednio do kultury. Problematyka ta pojawia się w kontekście poprawy jakości zamieszkania na terenie gminy (cel strategiczny 1), zakładającej wzmocnienie współpracy terytorialnej (cel operacyjny 1.7) m.in. poprzez rozwój różnego rodzaju form współpracy w obszarze kultury (s.91). Drugi kontekst, w którym uwzględniono problematykę kultury, to rewitalizacja przestrzeni gminy i jej zrównoważony rozwój (cel strategiczny 3). Sformułowano tu cel operacyjny 3.3. *Ochrona i zachowanie obiektów zabytkowych i zasobów kultur*, a do jego realizacji wyznaczono działania skoncentrowane na pracach konserwatorskich, remontowych, modernizacyjnych obiektów zabytkowych/ obiektów

dziedzictwa kulturalnego i historycznego oraz adaptację ich m.in. do celów kulturalnych (s.93).

Strategia rozwoju gminy Szprotawa na lata 2024-2030 nie ma bezpośrednich odniesień do BMK, ani do edukacji kulturalnej/kulturowej, natomiast dostrzegana i doceniana jest oferta edukacyjna lokalnych instytucji kultury. Zadania związane z kulturą dotyczą zapewnienia mieszkańcom jej dostępności oraz zachowania dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym akcentem na zabytki kultury.

Strategia rozwoju gminy Świebodzin do 2030 r.

W dokumencie problematyka rozwoju kultury w gminie jest potraktowana raczej marginalnie. Odniesienia do tych kwestii znajdują się w celu strategicznym 2 *Gmina Świebodzin miejscem dobrym do życia* (38). Jednym z celów operacyjnych przyporządkowanych tutaj jest 2.1. *Poprawa dostępności do usług i przestrzeni publicznych*. Działania związane z kulturą, które mają to realizować, to tworzenie lokalnych centrów integracji społecznej i kulturalnej ze szczególnym uwzględnieniem seniorów i osób wykluczonych (Kierunek działań 2.1.4.) (s.38). W *Strategii* uwzględniono też kwestie związane z pracami konserwatorskim i restauratorskimi budynków zabytkowych (cel operacyjnym 2.2. *Rozwój infrastruktury dla mieszkalnictwa i poprawa jakości zabudowy (szczególnie historycznej)*) (s.38).

Strategia rozwoju gminy Świebodzin do 2030 r. nie odnosi się do programu BMK, nie formułuje też zadań o charakterze edukacji kulturowej. Zadania dotyczące kultury odnoszą się tu do integracji społecznej oraz zachowaniem zabytków miasta.

Strategia rozwoju gminy Trzebień na lata 2021-2031. „Trzebień 2031”

Umieszczony w dokumencie opis wyników diagnozy w obszarze *Kultura* nie zawiera wprost odniesień do kategorii edukacji kulturowej/kulturalnej, wymienione są natomiast formy pracy w gminnych instytucjach kultury, które po części wskazują na obecność oferty edukacyjnej (sekcje, zajęcia, projekty). Oprócz tego mowa jest także o imprezach i wydarzeniach (s.26). Zabytki, a więc element dziedzictwa kulturowego, przyporządkowane są do obszaru *Turystyka*. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w celach strategicznych: remonty obiektów zabytkowych, poprawa ich otoczenia, eksponowanie i promocja walorów historycznych zostały przypisane do celu

strategicznego 2. *Ożywić ruch turystyczny i rekreacyjny* (s.63). Z kolei działania dotyczące rozwoju oferty kulturalnej oraz tworzenia/modernizowania jej bazy infrastrukturalnej powiązane z celem strategicznym 3. *Zwiększyć poziom zaspokajania potrzeb społecznych* (s.64-65). Najwięcej działań dotyczących kultury/ aktywności kulturalnej ulokowano przy celu strategicznym 4. *Przywrócić spójność społeczną i zdolność samoorganizacji*. Jednym z celów operacyjnych jest tu 4.1. *Rozwój oferty spędzania wolnego czasu i działalności kulturalnej dla mieszkańców*. Przewidziano tu długą listę działań związanych z poznawaniem i promocją lokalnej historii, kultywowaniem tradycji, aktywizacją kulturalną, szczególnie osób starszych i młodzieży. Proponuje się tu też rozbudowywanie oferty regularnych zajęć kulturalnych rozwijających zainteresowania, organizację festynów tematycznych, realizację animacji i warsztatów dla seniorów, młodzieży oraz form międzypokoleniowych, zwiększanie dostępności do usług edukacyjnych i kulturalnych dla mieszkańców gminy zamieszkałych poza Trzebielem (s.66).

Strategia rozwoju gminy Trzebiele na lata 2021-2031. „Trzebiele 2031” nie odnosi się do BMK, nie formułuje też zadań z zastosowaniem kategorii „edukacji kulturalnej” czy „kulturowej”, natomiast działalność edukacyjna lokalnych instytucji kultury jest opisana w dokumencie poprzez wskazanie realizowanych form pracy. Zaplanowane w Strategii zadania związane z kulturą odnoszą się do ochrony dziedzictwa kulturowego, rozwoju oferty kulturalnej (tu stworzono m.in. szeroką przestrzeń dla różnego rodzaju działań o charakterze edukacji kulturalnej) oraz modernizowania infrastruktury służącej działalności kulturalnej.

Strategia rozwoju miasta Zielona Góra na lata 2023-2030

Sferze kultury przypisano w *Strategii* znaczącą rolę. Wyniki diagnozy z jednej strony akcentują potencjały kulturowe miasta, w tym tradycji winiarskich, a z drugiej ukazują pewne braki, istotne również z punktu widzenia dokonywanej tu analizy. Stwierdzono bowiem, że oferta kulturalna nie jest adekwatna wobec potrzeb młodzieży, która w badaniach wskazuje na jej nieatrakcyjność w porównaniu do większych ośrodków miejskich. Brakuje znaczących i rozpoznawalnych w skali ogólnopolskiej wydarzeń/imprez kulturalnych, oprócz Winobrania (s.5). Potrzeby młodych mieszkańców, także związane ze sferą aktywności kulturalnej, zostały wyraźnie uwzględnione w *Strategii*, mianowicie dla celu strategicznego 2 *Wspólne miasto*, sformułowany został cel operacyjny 2.1. *Miasto atrakcyjne dla młodych*, dla realizacji którego przewidziano tworzenie atrakcyjnej oferta czasu wolnego i

budowanie przestrzeni służących spotkaniom młodzieży (np. Centrum Młodych pod dachem); a także tworzenie warunków do partycypacji w kulturze i budowania tożsamości (s.15). Bezpośrednie odniesienia do kultury zawiera cel operacyjny 2.4. *Dbamy o nasze „srebra rodowe”*, jego realizacji ma służyć m.in.: rozwój usług w zakresie kultury, zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego, budowanie poczucia tożsamości; poprawa stanu infrastruktury miejskich instytucji kultury; poszerzenie oferty kulturalnej dla różnych grup wiekowych; szersze wykorzystanie podmiotów społecznych i komercyjnych w tworzeniu usług w zakresie kultury; modernizacja, restauracja obiektów zabytkowych w tym związanych z tradycją winiarską, a także stworzenie planu rozwoju i wspierania kultury (s.16-17).

W Strategii rozwoju miasta Zielona Góra na lata 2023-2030 nie ma mowy wprost o edukacji kulturalnej / edukacji kulturowej, nie ma też odwołań do programu BMK, choć jego operatorem od 2012 jest podmiot mający swoją siedzibę w Zielonej Górze, a w ciągu trzech edycji programu na terenie miasta miało miejsce sporo interwencji.

Kulturze przypisano w Strategii istotną rolę, zadania odnoszą się do tworzenia oferty czyniącej miasto atrakcyjnym do życia dla młodych ludzi, umożliwienia mieszkańcom partycypacji w kulturze, wzmacniania poczucia tożsamości w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe oraz zachowania zabytków kultury. Choć w dokumencie nie wskazuje się konkretnie na edukację kulturalną/kulturową, to sformułowane zadania wyraźnie tworzą przestrzeń dla takiego rodzaju oferty.

Strategia rozwoju miasta Żagań na lata 2021-2031

Zgodnie ze *Strategią* lokalna historia i dziedzictwo kulturowe to istotne elementy tożsamości Żagania i znaczące czynniki jego rozwoju (s.10). W nakreślonej w dokumencie wizji miasta znajduje się bezpośrednio odwołanie do kultury: *Miasto Żagań to miasto świadome swojej wartości i dziedzictwa kulturowego, z mocną marką własną wynikającą z połączenia walorów historycznych i przyrodniczych, stanowiących jego atut (...) Żagań zapewnia mieszkańcom dostęp do wysokiej jakości usług kulturalnych (...). Powstają nowe atrakcje sezonowe, unikalne imprezy promujące Żagań w bezpośrednim i dalszym otoczeniu (...). Miasto Żagań kreuje współczesną kulturę artystyczną rozwijającą się w mieście wspierając działalność oraz popularyzując twórczość lokalnych twórców, artystów, rękodzielników (s.77).* Plany związane z rozwojem kultury sformułowane zostały w analizowanym dokumencie w ramach trzech celów strategicznych. Cel strategiczny I: *Przedsiębiorczy Żagań nowoczesnym i atrakcyjnym miejscem dla inwestorów*

zakłada m.in. rozwój społeczeństwa informacyjnego Żagania (1.6), a w działaniach przewiduje się stworzenie platformy informującej o lokalnych wydarzeniach i ofercie kulturalnej (s.89). Wspieranie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży (cel operacyjny 3.9), z akcentem na większe wykorzystanie potencjału instytucji kultury na potrzeby edukacji, planuje się przy III celu strategicznym Żagań – miasto dla mieszkańców o silniejszym wymiarze społecznym (s.100). Piąty cel strategiczny odnosi się bezpośrednio do kultury: Żagań - miasto dla mieszkańców i odwiedzających z bogatą i atrakcyjną ofertą kulturalną, sportowo - rekreacyjną i turystyczną. Zaplanowano tutaj rozbudowę i modernizację bazy kulturalno-społecznej oraz zwiększenie dostępności działań instytucji kultury (cel operacyjny 5.3) (s.10). Kolejne cele operacyjne to wykorzystanie potencjału turystycznego i kulturowego Żagania, zwiększenie liczby osób (mieszkańców i odwiedzających) korzystających z dóbr dziedzictwa kulturowego(5.4) (s.109-111), wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych oraz wsparcie rozwoju spójnej, kompleksowej oferty w obszarze kultury i turystyki bazującej na lokalnych zasobach (5.5) (s.111), a także organizowanie na większą skalę działań tworzących turystyczną markę Żagania (5.7), z akcentem na rozwijanie lokalnej kultury artystycznej oraz dużych, cyklicznych imprez kulturalnych promujących Żagań (s.111-112).

Strategia rozwoju miasta Żagań na lata 2021-2031 wysoko waloryzuje kulturę jako element tożsamości miasta i czynnik jego rozwoju. Dokument nie odwołuje się do programu BMK, a opisy zadań związanych z kulturą nie mówią wprost o edukacji kulturalnej/kulturowej, wskazuje się tu natomiast na wykorzystanie możliwości instytucji kultury do tworzenia zajęć pozalekcyjnych, co można rozumieć jako rozwijanie edukacji związanej z kulturą, poza tym dokument posługuje się szerszymi kategoriami, takimi jak oferta kulturalna, działania instytucji kultury. Zadania dotyczące kultury uwzględniają także modernizację bazy infrastrukturalnej i wykorzystanie kultury dla tworzenia marki miasta oraz rozwoju turystyki.

Strategia rozwoju gminy Żary o statusie miejskim 2024-2033

W wynikach diagnozy odnoszącej się do obszaru kultury i dziedzictwa kulturowego wskazano na bogatą ofertę uczestnictwa w kulturze tworzoną przez lokalne instytucje i dobrze rozwiniętą, systematycznie modernizowaną infrastrukturę kulturalną. Znajduje się tu także informacja o działaniach miejskich instytucji kultury na rzecz młodych ludzi w Żarach i zwiększania ich zaangażowania w sprawy miasta, rozwój własnej przedsiębiorczości i kreatywności (s.21). Założenie zaangażowania młodych ludzi w sprawy miasta,

w tym wspólnego budowania oferty kulturalnej, znajduje się wśród kierunków działań wyznaczonych dla celu strategicznego 1. *Miasto i My. Zmieniamy się razem*. Umieszczono tu także wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej (integracja mieszkańców, integracja międzypokoleniowa, społeczna i kulturowa) (s.26).

Kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego umieszczono w *Strategii* w rekomendacjach kształtowania polityki przestrzennej (s.37).

Strategia rozwoju gminy Żary o statusie miejskim 2024-2033 nie odnosi się wprost do edukacji kulturalnej/ edukacji kulturowej, nie ma w niej także mowy o programie BMK. Jednak zadania związane z kulturą zaplanowane w *Strategii* bliskie są idei BMK, przede wszystkim jeśli chodzi o podmiotowe i kreatywne zaangażowanie młodzieży w sprawy miasta i działalność kulturalną oraz umacnianie tożsamości lokalnej. Zadania związane z kulturą odnoszą się również do ochrony dziedzictwa kulturowego.

* * *

Analiza dokumentów strategicznych opisujących regionalne i lokalne polityki kulturalne w województwie lubuskim wskazuje, że nie ma w nich bezpośrednich odniesień do edukacji kulturowej i programu BMK, co pozwala wnioskować, że program i jego idea nie zaistniały jeszcze wyraźnie w świadomości regionalnych i lokalnych władz. Tylko w jednym dokumencie pojawia się pojęcie edukacji kulturalnej, w żadnym natomiast – edukacji kulturowej. Nie oznacza to jednak, że ten rodzaj działań nie jest zauważany i uwzględniany w politykach, dokumenty formułują zadania i kierunki działań, które noszą znamiona edukacji kulturowej, posługują się jednak raczej kategoriami oferty kulturalnej, zajęć pozalekcyjnych, zaangażowania w działalność kulturalną. Ogólnie kultura w lokalnych i regionalnych politykach uznawana jest za istotny obszar rozwoju i tożsamości województwa/miast/gmin. Zadania związane z kulturą odnoszą się głównie do inwestowania w infrastrukturę kulturalną, ochrony i popularyzowania dziedzictwa kulturowego regionu/lokalnego, dostępności kultury, tworzenia bogatej oferty kulturalnej, rozwoju turystyki kulturowej, kreowania wizerunku i marki województwa/miasta/ gminy.

3. Mapowanie zasobów instytucjonalnych BMK województwa lubuskiego

Mapowanie zasobów instytucjonalnych BMK w województwie lubuskim służyło określeniu, z jakimi podmiotami Operator Regionalny nawiązał współpracę w ciągu trzech edycji programu oraz, z jakimi podmiotami działającymi w przestrzeni edukacji kulturowej, istotnymi dla realizacji programu, takiej współpracy jeszcze nie podjęto.

Podmioty, z którymi realizowana jest współpraca w ramach BMK w woj. lubuskim

Współpraca związana z realizacją projektów lokalnych

publiczne instytucje kultury

domy i ośrodki kultury

- Centrum Artystyczno-Kulturalne „Zamek”, Krosno Odrzańskie
- Centrum Kultury i Wypoczynku w Sławie
- Gminny Ośrodek Kultury w Santoku
- Gminny Ośrodek Kultury w Babimoście
- Gminny Ośrodek Kultury w Górzycy
- Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Miasteczku
- Gminny Ośrodek Kultury w Świdnicy,
- Małomicki Ośrodek Kultury
- Ośrodek Kultury i Biblioteka w Trzebielu
- Strzelecki Ośrodek Kultury, Strzelce Krajeńskie
- Szprotawski Dom Kultury
- Żagański Pałac Kultury, Żagań
- Żarski Dom Kultury

galerie i centra sztuki

- Miejski Ośrodek Sztuki w Gorzowie Wielkopolskim
- ###### *filharmonie*
- Centrum Edukacji Artystycznej Filharmonia Gorzowska, Gorzów Wlkp.

biblioteki

- Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary z siedzibą w Bieniowie, (gmina Bieniów
- Gminna Biblioteka Publiczna w Bledzewie

- o Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze
- o Gminna Biblioteka Publiczna w Bogdańcu
- o Miejska Biblioteka Publiczna w Żarach

muzea

- o Muzeum Lubuskie im. J.Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim.
- o Muzeum Ziemi Wschowskiej, Wschowa

teatry

- o Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze

szkoły i placówki oświatowe

- o Szkoła Podstawowa nr 17 w Zielonej Górze
- o Szkoła Podstawowej w Templewie (gmina Sulęcín)
- o Zespół Szkół i Placówek Kształcenia Zawodowego w Zielonej Górze
- o Zespół Szkół w Krośnie Odrzańskim
- o Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.

organizacje pozarządowe

- o Fundacja Inicjatyw Społecznych „Między”, Międzyrzecz
- o Fundacja Łagowski Dom Artystyczny, Łagów
- o Fundacja Panopticum, Nowa Sól
- o Fundacja Wyspa Kultury, Świdnica
- o Koło Gospodyń Wiejskich Rudniczanie, Rudnica (gmina Krzeszyce)
- o Stowarzyszenie na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi Lubogoszcz
- o Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Niestandardowymi Potrzebami Edukacyjnymi im A. Kohna "Duży Niebieski Dom", Zielona Góra
- o Stowarzyszenie Promocji Kultury Kamienica, Gorzów Wielkopolski
- o Stowarzyszenie Tworzec Ego Creo w Świebodzinie
- o Stowarzyszenie Wsi Bukowiec *Działajmy razem*, Bukowiec Międzyrzecki
- o Stowarzyszenie Wzgórze Talentów, Zielona Góra
- o Stowarzyszenie Emerytów Rencistów i Inwalidów „Złoty Wiek” w Łęknicy

firmy

- o EduArte Dorota Anna Marek-Kurpanik, Zielona Góra
- o Karolina Grys, edukatorka alpako-terapeutka, Wschowa

niezależni edukatorzy

- Hanna Bilert, niezależna edukatorka, Słubice
- Izabela Spławska, niezależna edukatorka, Międzyrzecz

inne

- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Kłodawa

Współpraca związana z organizacją szkoleń, warsztatów spotkań sieciujących i informacyjnych/ informacji o programie

publiczne instytucje kultury

- Centrum Kultury Artystycznej Zamek, Krosno Odrzańskie,
- Małomicki Ośrodek Kultury
- Miejski Ośrodek Sztuki, w Gorzów Wlkp.
- Międzyrzecki Ośrodek Kultury
- Muzeum Ziemi Wschowskiej, Wschowa
- Nowosolski Dom Kultury
- Słubicki Miejski Ośrodek Kultury
- Strzelecki Ośrodek Kultury, Strzelce Krajeńskie
- Sulechowski Dom Kultury
- Sulęciński Dom Kultury
- Żagański Pałac Kultury, Żagań
- Żarski Dom Kultury, Żary

szkoły/placówki oświatowe

- ODN w Zielonej Górze
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. M. Grzegorzewskiej w Zielonej Górze
- Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.

Współpraca związana z realizacją badań w programie

- Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Zielonogórski
- Instytut Socjologii, Uniwersytet Zielonogórski

Podmioty ważne dla realizacji BMK w woj. lubuskim, z którymi jeszcze nie podjęto współpracy

publiczne instytucje kultury

domy i ośrodki kultury

- Gminny Ośrodek Kultury w Przytocznej
- Centrum Kultury w Dąbie
- Trzebiechowski Ośrodek Kultury im. Tadeusza Wojtera
- Świebodziński Dom Kultury
- Centrum Promocji Kultury w Drezdenku

muzea, teatry, filharmonie

- Muzeum Regionalne w Świebodzinie
- Muzeum Etnograficzne w Zielonej Górze-Ochli
- Muzeum Pogranicza Śląsko-Łużyckiego w Żarach
- Filharmonia Zielonogórska im. Tadeusza Bairda w Zielonej Górze

biblioteki

- Miejska Biblioteka Publiczna w Nowej Soli
- Biblioteka Publiczna w Sławie
- Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze

organizacje pozarządowe

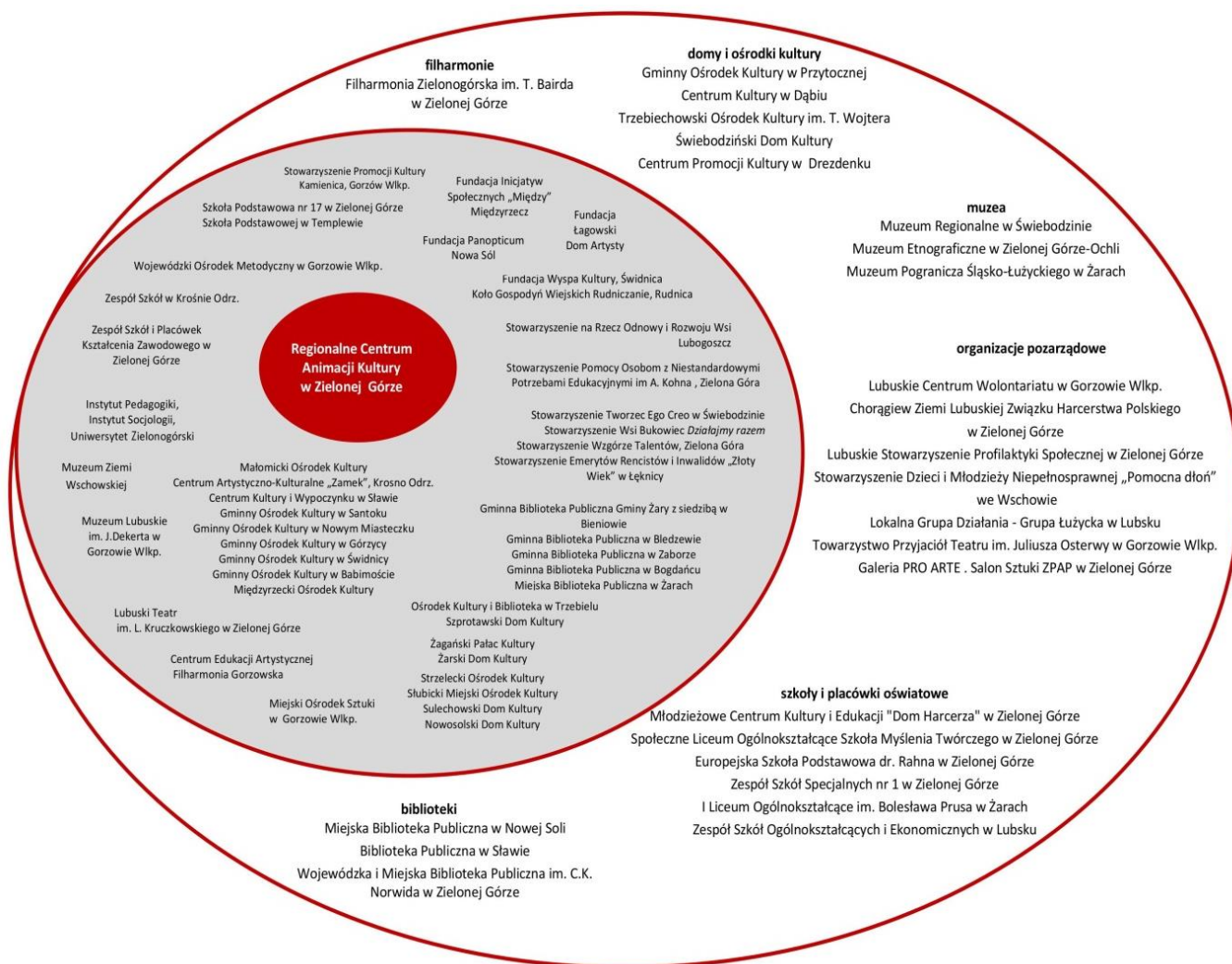
- Lubuskie Centrum Wolontariatu w Gorzowie Wlkp.
- Chórągwiew Ziemi Lubuskiej Związku Harcerstwa Polskiego w Zielonej Górze
- Lubuskie Stowarzyszenie Profilaktyki Społecznej w Zielonej Górze
- Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Pomocna dłoń” we Wschowie
- Lokalna Grupa Działania - Grupa Łużycka w Lubsku
- Towarzystwo Przyjaciół Teatru im. Juliusza Osterwy w Gorzowie Wlkp.
- Galeria PRO ARTE . Salon sztuki ZPAP w Zielonej Górze

szkoły i placówki oświatowe

- Młodzieżowe Centrum Kultury i Edukacji "Dom Harcerza" w Zielonej Górze
- Społeczne Liceum Ogólnokształcące Szkoła Myślenia Twórczego w Zielonej Górze

- o Europejska Szkoła Podstawowa dr Rahn w Zielonej Górze
- o Zespół Szkół Specjalnych nr 1 w Zielonej Górze
- o I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Prusa w Żarach
- o Zespół Szkół Ogólnokształcących i Ekonomicznych w Lubsku

Rys. 1. Mapa zasobów instytucjonalnych BMK w woj. lubuskim

- Podmioty, z którymi Operator Regionalny nawiązał współpracę w ramach BMK.
- Podmioty, ważne dla realizacji BMK w woj. lubuskim, z którymi Operator Regionalny jeszcze nie nawiązał współpracy.

Źródło: Opracowanie własne.

Mapowanie zasobów instytucjonalnych w województwie pokazuje, że Operator Regionalny w ramach realizacji programu nawiązał współpracę z licznymi i różnorodnymi podmiotami, zarówno publicznymi, prywatnymi jak i organizacjami pozarządowymi, działającymi w sferze kultury i edukacji. Najliczniejsze w tej grupie są publiczne instytucje kultury (28), na drugim miejscu lokują się organizacje pozarządowe (11), następnie szkoły i placówki oświatowe (5). Okazuje się zatem, że choć program dotyczy edukacji i kierowany jest także do szkół i placówek oświatowych, to podmioty te raczej w znikomym zakresie są w nim obecne. Jeszcze słabiej reprezentowane są podmioty drugiego sektora – firmy działające w sferze kultury i edukacji.

Poza kręgiem współpracy pozostaje oczywiście wciąż duża liczba podmiotów funkcjonujących w Lubuskiem, Operator Regionalny sukcesywnie poszerza swoje zasoby i nawiązuje kontakty z kolejnymi placówkami i organizacjami. Jako efekt mapowania stworzona została we współpracy z Operatorem Regionalnym lista podmiotów, z którymi planowane jest nawiązanie kooperacji na rzecz BMK w pierwszej kolejności – są to podmioty w ocenie Operatora ważne dla realizacji programu w województwie lubuskim.

4. Obszary dotychczasowych interwencji BMK w województwie lubuskim

Formy interwencji BMK

Główne formy interwencji realizowane we wszystkich edycjach programu BMK to:

- spotkania sieciujące i informacyjne
- szkolenia i warsztaty
- projekty lokalne
- badania diagnostyczne i ewaluacyjne.

Kultura Tędy / Bardzo Młoda Kultura 2016-2018 – województwo lubuskie

Na terenie województwa lubuskiego program Bardzo Młoda Kultura w latach 2016-2018 realizowany był pod nazwą Kultura Tędy.

Spotkania sieciujące i informacyjne

W pierwszej edycji programu przeprowadzono intensywne działania informacyjne i sieciujące, zorganizowano je w 10 powiatach województwa,

dbając o to, by informacja o programie dotarła do środowisk lokalnych. Były to następujące spotkania:

2016

1. Lubuskie Forum Kultury+ inauguracja BMK dla północnej części województwa, 13-15.04.2016, Centrum Edukacji Artystycznej - Filharmonii Gorzowskiej w Gorzowie Wlkp.
2. Inauguracja BMK dla północnej części województwa, 05.05. 2016, Centrum Przyrodnicze Zielonej Górze
3. Lubuskie Forum Kultury + „Strefa Wrzenia” Lubuska Giełda Dobrych Praktyk, 16-18.11.2016 , Zielona Góra i Nowosolski Dom Kultury,

2017

1. Spotkanie sieciujące, 02.02.2017, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra
2. Spotkanie sieciujące, 07.02.2017, Muzeum Ziemi Wschowskiej, Wschowa
3. Spotkanie sieciujące, 08.02.2017, Żarski Dom Kultury, Żary
4. Spotkanie sieciujące, 09.02.2017, Sulechowski Dom Kultury
5. Spotkanie sieciujące, 15.02.2017, Sulęciński Dom Kultury,
6. Spotkanie sieciujące, 16.02.2017, Centrum Kultury Artystycznej Zamek, Krosno Odrzańskie,
7. Spotkanie sieciujące, 21.02.2017, Międzyrzecki Ośrodek Kultury
8. Spotkanie sieciujące, 27.02.2017, Strzelce Krajeńskie
9. Spotkanie sieciujące, 02.03.2017, Miejski Ośrodek Sztuki, w Gorzów Wlkp.
10. II Lubuska Giełda, Dobrych Praktyk, 16.11.2017, Międzyrzecki Ośrodek Kultury

2018

1. Spotkanie sieciujące, 20.02.2018, Sulęciński Ośrodek Kultury,
2. Spotkanie sieciujące, 22.02.2018, Międzyrzecki Ośrodek Kultury
3. Spotkanie sieciujące, 26.02.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
4. Spotkanie sieciujące, 27.02.2018, Strzelecki Ośrodek Kultury
5. Spotkanie sieciujące, 28.02.2018, Słubicki Miejski Ośrodek Kultury
6. III Lubuska Giełda, Dobrych Praktyk, „Strefa Doświadczenia”, 17.10.2018, Gorzów Wlkp.

Spotkania realizowano we współpracy z instytucjami kultury z regionu, w ich siedzibach, były one dość równomiernie rozłożone pod względem geograficznym na terenie województwa, co już na początku realizacji

programu pozwalało zbudować podstawy sieci i upowszechnić założenia BMK w Lubuskiem.

Szkolenia i warsztaty

W latach 2016-2018 na terenie województwa lubuskiego zorganizowano 21 szkoleń w ramach programu BMK. Szkolenia przeprowadzono w dwóch stolicach województwa Gorzowie Wlkp. oraz Zielonej Górze (siedziba Operatora Regionalnego). Tematyka szkoleń i warsztatów dotyczyła kilku kluczowych kwestii:

- praca projektowa
- współpraca i partnerstwo w działaniach kulturalnych
- metody i narzędzia edukacji kulturowej i animacji kultury
- partycypacja społeczna
- dziedziny kultury i sztuki jako przestrzeń działań edukacyjnych i animacyjnych.

W pierwszej edycji BMK zrealizowano następujące warsztaty i szkolenia:

2016

- Szkolenie dla dyrektorów, menadżerów i pracowników lubuskich instytucji kultury w ramach Lubuskiego Forum Kultury, 13.04.2016, Centrum Edukacji Artystycznej - Filharmonii Gorzowskiej w Gorzowie Wlkp.
- Szkolenie dla dyrektorów, menadżerów i pracowników lubuskich instytucji kultury w ramach Lubuskiego Forum Kultury, 16.11.2016, Nowosolski Dom Kultury
- „Zaangażuj się”, warsztatach kreatywne w ramach Lubuskiej Giełdy Dobrych Praktyk, 17.11.2016, Nowosolski Dom Kultury
- „Projekt: Potrzeba. Sztuka bliżej niż myślisz” - warsztatach kreatywne w ramach Lubuskiej Giełdy Dobrych Praktyk, 17.11.2016, Nowosolski Dom Kultury
- „Spoi(o)wo” - warsztatach kreatywne w ramach Lubuskiej Giełdy Dobrych Praktyk, 17.11.2016, Nowosolski Dom Kultury

2017

1. Warsztat *Jak pracować metodą projektu partycypacyjnego*, 18.03.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór

2. Warsztat *Jak nawiązywać współpracy partnerskie i jak je utrzymywać*, 19.03.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór
3. Warsztat *Tradycja i nowoczesność – jak łączyć nowe ze starym w edukacji regionalnej*, 19.03.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór
4. Warsztat *Sztuka +działanie = metoda warsztatu kreatywnego w oparciu o sztukę współczesną*, 25.03.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór
5. Warsztat *Jak budować lokalny kapitał społeczny?* 25.03.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór
6. Warsztat *Nowoczesne formy partycypacji społecznej. Warsztaty bottom up*, 26.03.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór
7. Warsztat *Książka artystyczna – wykorzystanie technik wizualnych w pracy nauczyciela i animatora*, 26.03.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór
8. Warsztat *Czego uczą obrazy? O przyjaznej komunikacji nie tylko audiowizualnej*, 01.04.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór
9. Warsztat *Social media w służbie animacji kultury i edukacji medialnej* 01.04.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór
10. Warsztat *Edukacja kulturowa metodą projektu*, 01.04.2017, Lubuskie Centrum Winiarstwa, Zabór

2018

1. Warsztat *Jak pracować metodą projektu partycypacyjnego*, 10.03.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
 2. *Jak z emocji czerpać moc – warsztat rozwojowy łączący sztuki wizualne z elementami arteterapii*, 10.03.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
 3. Warsztat *Jak nawiązywać współpracy partnerskie i jak je utrzymywać*, 11.03.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
 4. Warsztat *Omnia mea mecum porto, czyli kultura w czasach niedoboru*, 11.03.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
 5. Warsztat *Nowoczesne formy partycypacji społecznej. Warsztaty bottom up*, 24.03.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
 6. Warsztat *Projektowanie gier planszowych i karcianych*, 24.03.2018 Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
 7. Warsztat *Diagnozuj, projektuj, współdziałaj*, 25.03.2018 Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
 8. Warsztat *Atrakcyjna oferta działań z dziećmi i młodzieżą – jak to robić*, 07.04.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
 9. *Teatr jako przestrzeń na własną wypowiedź*, 07.04.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
-

10. Warsztat *Jak opowiadać o dziedzictwie kulturowym naszym podopiecznym*, 08.04.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.

11. Warsztat *Nowe media (social media) w promocji instytucji kultury*, 08.04.2018, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.

W pierwszej edycji programu działania szkoleniowe organizowane były głównie w dwóch lokalizacjach – na północy województwa, w Gorzowie Wlkp. oraz w okolicy drugiej stolicy Lubuskiego, Zielonej Góry – w Zaborze. Rekomendacje wypracowane przez zespół badawczy w ramach ewaluacji wskazywały, by w kolejnych edycjach dokonać dyslokacji szkoleń i podobnie jak w przypadku spotkań sieciujących oraz informacyjnych organizować je w środowiskach lokalnych, na terenie województwa, co w kolejnych edycjach BMK zostało częściowo zrealizowane (ze względu na pandemię w drugiej edycji warsztaty i szkolenia przeprowadzono głównie w formule online).

Projekty lokalne

W pierwszej edycji BMK w województwie lubuskim zrealizowano ogółem 17 projektów lokalnych, w 9 gminach województwa (na 82)/ 9 powiatach (na 14).

W roku **2016** zrealizowano cztery projekty w czterech gminach

1. *EduArteBook* - projekt realizowany przez firmę, powiat żarski
2. *Laboratorium Audiowizualne: kultura w mieście, miasto w kulturze zielonogórskim* - Zespół Szkół i Placówek Kształcenia Zawodowego w Zielonej Górze
3. *GET i 3 Słonie* – warsztaty graficzne dla uczniów i forum dla nauczycieli w Muzeum Ziemi Wschowskiej - Muzeum Ziemi Wschowskiej, Wschowa
4. *Ślady w procesie* - Miejski Ośrodek Sztuki, Gorzów Wielkopolski

W roku **2017** zrealizowano osiem projektów w pięciu gminach:

1. *Warsztaty Sztuki Perkusyjnej* - Centrum Edukacji Artystycznej Filharmonia Gorzowska, Gorzów Wlkp.
2. *Ocalić wspomnienia* - Gminny Ośrodek Kultury, Santok
3. *Zakartkowani w historii* - Stowarzyszenie Wsi Bukowiec *Działajmy razem*, Bukowiec Międzyrzecki
4. *Ja to inny Ty* - Miejska Biblioteka Publiczna, Żary
5. *Chill Out Zone* – Zespół Szkół w Krośnie Odrzańskim
6. *eMOCje!* – Szkoła Podstawowa nr 17 w Zielonej Górze

7. *Kujon! Mak! Nerd! Żart czy hejt?* - Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze

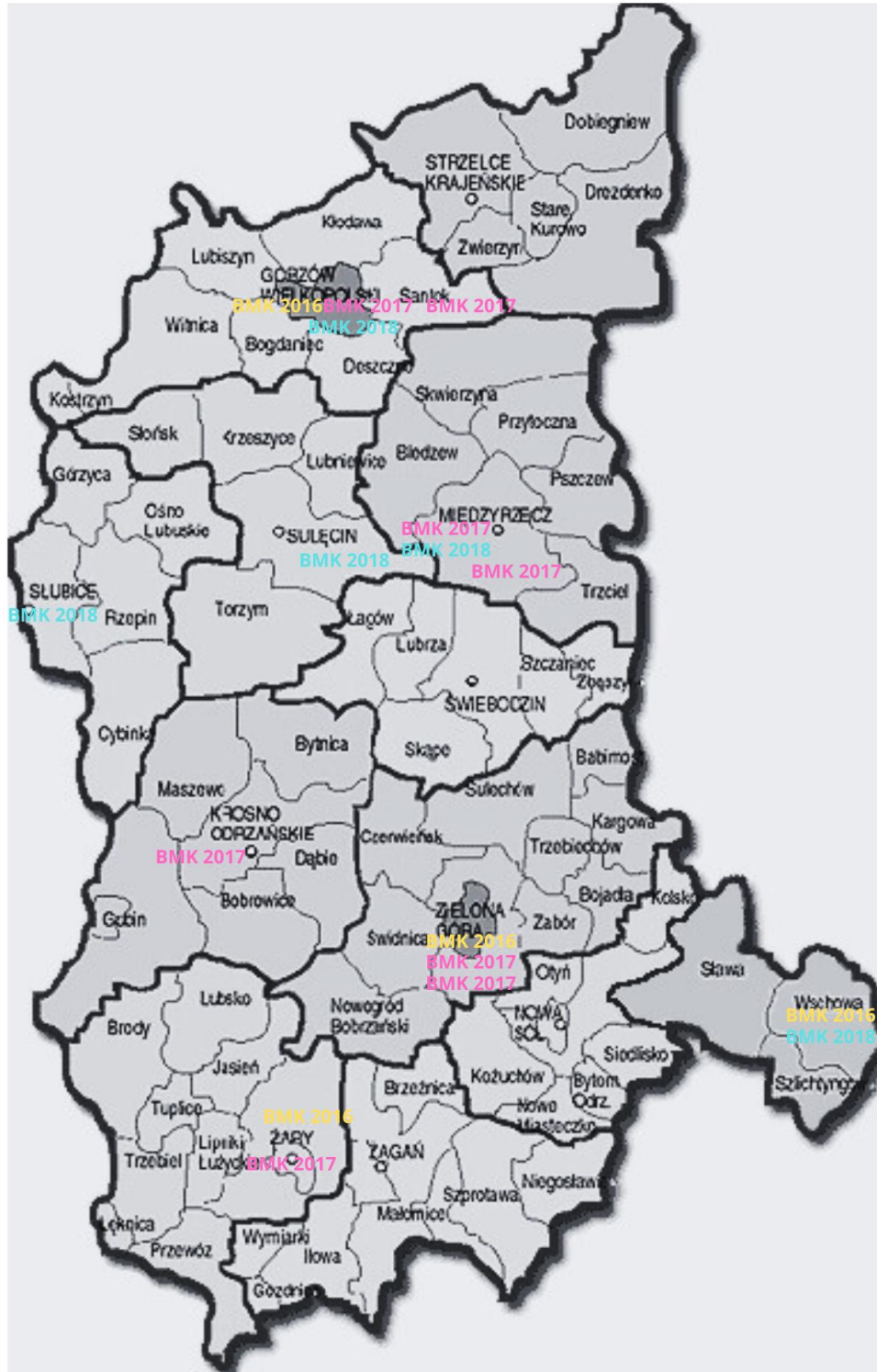
8. *OBRaZYCE - opowieści brzegiem rzeki* - edukatorka, Międzyrzecz

W roku **2018** zrealizowano pięć projektów lokalnych w pięciu gminach :

1. *Sztuka sześciu zmysłów* - Miejski Ośrodek Sztuki, Gorzów Wlkp.
2. *Klasa, klatka, cyk, cyk, brzdęk!* - Fundacja Inicjatyw Społecznych „Między”, Międzyrzecz
3. *Tkamy wspólną sieć - warsztaty integracyjne w Muzeum Ziemi Wschowskiej* firma -edukatorka alpako-terapeutka, Wschowa
4. *Historia pokoleń* - niezależna edukatorka, Słubice
5. *Kreatywny design* - Szkoła Podstawowej w Templewie (gmina Sulęcín)

Pod względem geograficznym rozkład interwencji w formie projektów lokalnych w pierwszej edycji nie był w pełni korzystny dla równomiernego budowania sieci BMK i upowszechniania założeń programu. W sumie 17 projektów zrealizowano w 8 gminach, w niektórych przeprowadzono po dwa lub trzy projekty (Zielona Góra, Gorzów Wlkp., gmina Międzyrzecz, gmina Wschowa).

Rys.2. Lokalne projekty BMK realizowane województwie lubuskim w latach 2016-2018

Źródło: Opracowanie własne.

W pierwszej edycji BMK w województwie lubuskim projekty lokalne realizowane były przez różne podmioty, większość stanowiły instytucje kultury i szkoły, w dwóch przypadkach były to organizacje pozarządowe, a w dwóch niezależne edukatorki.

Tab.2. Rodzaje podmiotów realizujących projekty lokalne BMK w województwie lubuskim w latach 2016-2018

Rodzaj podmiotu realizującego projekt				
publiczna instytucja kultury	szkoła /placówka oświatowa	organizacja pozarządowa	firma prywatna	niezależny/a edukator/ka
7 projektów	4 projektów	2 projekty	2	2 projekty

Źródło: Opracowanie własne.

Badania diagnostyczne

Badania diagnostyczne w ramach programu Operator Regionalny realizował we współpracy z partnerami z Uniwersytetu Zielonogórskiego (z Instytutu Pedagogiki oraz Instytutu Socjologii). W roku w roku 2016 przeprowadzono wstępną diagnozę edukacji kulturowej w regionie, a jej wyniki przedstawiały raporty autorstwa Bogdana Idzikowskiego oraz Edyty Mianowskiej: *Raport z badań diagnostycznych edukacji kulturowej w województwie lubuskim w ramach programu „Bardzo Młoda Kultura”* oraz *Raport z badań uczestników szkolenia z zakresu edukacji kulturowej prowadzonego w ramach programu „Bardzo Młoda Kultura” Województwo lubuskie* (Idzikowski, Mianowska 2016a, 2016b). W roku 2017 przygotowano raport na podstawie badań jakościowych, którymi objęto edukatorów kulturalnych z województwa lubuskiego *Kultura? Tędy! Sposoby działania edukatorów kulturalnych – konteksty, bariery, potencjały. Raport z drugiego etapu badań w ramach programu Bardzo Młoda Kultura (województwo lubuskie)* (Słowińska., Puchowicz, Zadłużny 2017), a w roku 2018 raport *Edukacja kulturowa w województwie lubuskim. Diagnoza 2018* (Szaban 2018) oraz *Kultura? Zrób to tak! Opis dobrych praktyk edukacyjnych* (Słowińska, Puchowicz 2018).

Tab.3. Interwencje w ramach BMK 2016-2018 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie

powiat	spotkania informacyjne i sieciujące	projekty lokalne	szkolenia warsztaty
LUBUSKIE	19	17	26
gorzowski		1	
krośnieński	1	1	
międzyrzecki	3	3	
nowosolski	1		4
słubicki	1	1	
strzelecko-drezdenecki	2		
sulęciński	2	1	
świebodziński			
wschowski	1	2	
zielonogórski	1		10
żagański			
żarski	1	2	
m. Gorzów Wielkopolski	4	3	12
m. Zielona Góra	2	3	

Źródło: Opracowanie własne.

Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie

Sposób realizacji BMK w drugiej edycji został mocno zdominowany przez sytuację pandemii. Tylko w roku 2019 interwencje w każdej formie odbyły się w bezpośrednim kontakcie, w latach 2020 i 2021 większość interwencji zrealizowano w formule online.

Spotkania informacyjne i sieciujące

W roku **2019** odbyło się pięć spotkań sieciujących, przy czym cztery ulokowane były w instytucjach i gminach, w których takie spotkania organizowano już w pierwszej edycji programu :

1. Spotkanie sieciujące, 24.09. 2019, Międzyrzecki Ośrodek Kultury
2. Spotkanie sieciująco-warsztatowe, 21.10. Strzelecki Ośrodek Kultury, Strzelce Krajeńskie
3. Spotkanie partnerskie, 16.07. 2019, RCAK, Zielona Góra
4. Spotkanie partnerskie 22.10. 2-19, Strzelecki Ośrodek Kultury, Strzelce Krajeńskie
5. Lubuska Giełda Dobrych Praktyk w ramach Lubuskiego Forum Kultury, 08.11.2019, Witnica

W roku 2020 odbyło pięć spotkań informacyjno–sieciujących, w tym dwa online, jedno spotkanie zorganizowano w „nowej lokalizacji”, czyli instytucji/gminie, w której wcześniej takiego przedsięwzięcia nie było.

1. Spotkanie informacyjno–sieciujące o Programie Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 04.02.2020,RCAK, Zielona Góra
2. Spotkanie informacyjno–sieciujące o Programie Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 05.02.2020, RCAK, Zielona Góra
3. Spotkanie informacyjne w regionie o Programie Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, konferencja prasowa z warsztatami, 27.02.2020 Żagański Pałac Kultury, Żagań
4. Panel dyskusyjny online *Koronadziątania w dobie pandemii* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 23.07.2020 r. (online)
5. Lubuska Giełda Dobrych Praktyk Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 05.11.2020 (online).

W roku 2021 zrealizowano w trybie online Lubuską Giełdę Dobrych Praktyk 03.04.11.2021

Szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne

W roku 2019 zrealizowano 7 form edukacyjnych adresowanych do edukatorów i animatorów kultury:

1. Szkolenie, 17.06. 2019, RCAK, Zielona Góra
 2. Szkolenie, 23.09. 2019, Międzyrzecki Ośrodek Kultury, Międzyrzecz
 3. Szkolenie, 8.11. 2019, podczas Lubuskiej Giełdy Dobrych Praktyk w Witnicy
 4. Warsztat,18.07.2019, RCAK, Zielona Góra
-

5. Warsztat i wizyta studyjna, 7.11.2019, podczas Lubuskiej Giełdy Dobrych Praktyk, Witnica
6. Wizyta studyjna, 7.11.2019, podczas Lubuskiej Giełdy Dobrych Praktyk, Witnica
7. Warsztat, 12.11. RCAF, Zielona Góra

W roku 2020 odbyło się 16 szkoleń, z powodu pandemii wszystkie zrealizowano w trybie online. W dużej części koncentrowały się na wspieraniu edukatorów w rozwijaniu kompetencji pracy z wykorzystaniem internetu.

1. Szkolenie online *Innowacyjne metody pracy z dziećmi i młodzieżą* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 27.05.2020 r.
2. Szkolenie online *Innowacyjne metody pracy z dziećmi i młodzieżą* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 04.06.2020 r.
3. Szkolenie online *Media społecznościowe i ich rola w promocji i animacji kultury – trendy i aktualności* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 03.07.2020 r.
4. Szkolenie online *Narzędzia internetowe wspierające skuteczną organizację instytucji kultury* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 30.07.2020 r.
5. Szkolenie online *Gry w animacji i edukacji* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 13.08.2020 r.
6. Szkolenie online *Rola sektorów kultury i oświaty w budowaniu kapitału społecznego – bariery i potencjały współpracy sektorów kultury i oświaty* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 20.08.2020 r.
7. Warsztat online (moduł I) *Młodzież w mediach społecznościowych* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 09.09.2020 r.
8. Warsztat online (moduł II) *Jak przyciągnąć młodzież do naszej instytucji?* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 09.09.2020 r.
9. Szkolenie online *Jak promować swoją okolicę za pomocą dziedzictwa kulturowego?* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 24.09.2020 r.

10. Warsztat online *Arteterapia w pigułce* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 1.10.2020 r.
11. Szkolenie online *Zajęcia animacyjne przez ruch i muzykę* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 8.10.2020
12. Warsztat online (moduł I) *Mobilna kultura – prezentacja trendów wykorzystania nowych mediów w promocji i animacji kultury* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 30.10.2020 r.
13. Warsztat online (moduł II) *Internet – przestrzeń otwartych dóbr kultury* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 30.10.2020 r.
14. Szkolenie online *Prowadzenie spotkań autorskich i działań animacyjnych online* w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 04.11.2020 r.
15. Szkolenie online *Narzędzia internetowe wspierające skuteczną organizację instytucji kultury* w ramach Lubuskiej Giełdy Dobrych Praktyk Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 06.11.2020 r.
16. Warsztat online *Zajęcia animacyjne w ruchu* w ramach Lubuskiej Giełdy Dobrych Praktyk Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 – województwo lubuskie, 06.11.2020 r.

Ogółem w roku 2021 przeprowadzono w ramach BMK - województwo lubuskie 14 szkoleń i jedno spotkanie informacyjno-sieciujące (Lubuska Giełda Dobrych Praktyk):

1. Warsztat online *Jak tworzyć grafiki promujące projekt?* – 30.03.2021
2. Warsztat online *Myślenie wizualne* – 23.04.2021
3. Warsztat online *Kultura lokalnie* (moduł I) – 13.05.2021
4. Warsztat online *Kultura w sieci* (moduł II) – 13.05.2021
5. Wydarzenie online *Różnokierunkowość edukacji* – warsztat online
6. *Diagnoza i przygotowanie strategii promocji dla oferty edukacji kulturalnej* (moduł I) – 27.05.2021
7. Wydarzenie online *Różnokierunkowość edukacji*" – warsztat online
8. *Stworzenie odpowiedniego programu edukacyjnego w kontekście pracy z nowymi mediami jako współczesny język komunikacji* (moduł II) – 27.05.2021

9. Szkolenie online *Jak pobudzić potencjał wśród młodych osób poprzez działania animacyjne?* (moduł I) – 07.07.2021
10. Szkolenie online *ABC edukacji kulturowej* – 24.08.2021 r.
11. Szkolenie online *Promocja wydarzeń kultury na portalu Facebook* – 24.08.2021
12. Szkolenie online *Narzędzia ułatwiające tworzenie treści do internetu/social mediów* – 8.10.2021
13. Lubuska Giełda Dobrych Praktyk + szkolenie *Edukacja kulturowa - metody pracy* - 03.11.2021
14. Lubuska Giełda Dobrych Praktyk + szkolenie *Content is a king – czyli jak tworzyć królewskie treści w mediach społecznościowych* - 04.11.2021.

Szkolenia i warsztaty zrealizowane w drugiej edycji BMK w województwie lubuskim zakładały wyposażanie uczestników w kompetencje związane z następującymi obszarami tematycznymi:

- metody i narzędzia edukacji kulturowej i animacji kultury
- dziedziny kultury i sztuki jako przestrzeń działań edukacyjnych i animacyjnych
- internet/nowe media w pracy animacyjnej i edukacyjnej/w instytucji kultury
- praca z młodzieżą
- promocja w działalności kulturalnej.

Projekty lokalne

W drugiej edycji BMK w województwie lubuskim zrealizowano 22 projekty lokalne. W roku 2018 przeprowadzono je w kontakcie bezpośrednim z uczestnikami, w kolejnych latach zarówno w kontakcie bezpośrednim, jak i hybrydowo.

W roku **2018** przeprowadzono cztery projekty, w czterech gminach, przy czym w dwóch z tych gmin w poprzednich latach w ramach BMK nie podejmowano żadnych interwencji (Bogdaniec, Babimost):

1. *Kolorowy świat według Fridy Kahlo* - Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp., Biblioteka Pedagogiczna
2. *Jak smakuje dziedzictwo?* – kreatywne warsztaty kulturowo-kulinarne Muzeum Ziemi Wschowskiej
3. *Teatrzyk Majstersztyk* - Gminna Biblioteka Publiczna w Bogdańcu

4. *Laboratorium Kreatywności* - Gminny Ośrodek Kultury w Babimoście.

W roku **2020** zrealizowano dziewięć projektów lokalnych, w dziewięciu różnych gminach, przy czym w dwóch (Gorzów Wlkp., Krosno Odrz., Santok) projekty przeprowadzono także w poprzedniej edycji programu, natomiast w kolejnych trzech miały miejsce inne interwencje (spotkania informacyjne i sieciujące).

1. *Kulturalny Tabor* – Żagański Pałac Kultury, Żagań
2. *Kultura – natura* – Koło Gospodyń Wiejskich Rudniczanie, Rudnica (gmina Krzeszyce)
3. *Teatr bliżej nas* – Strzelecki Ośrodek Kultury, Strzelce Krajeńskie
4. *Świdnickie pierzaki* – Gminny Ośrodek Kultury w Świdnicy,
5. *Postaci ważne dla Krosna Odrzańskiego* – Centrum Artystyczno-Kulturalne „Zamek”, Krosno Odrzańskie
6. *Artystyczne Zawarcie* – Stowarzyszenie Promocji Kultury Kamienica, Gorzów Wielkopolski
7. *Opowieść z Kraju Kwitnącej Wiśni – wokół kultury japońskiej* – Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze
8. *Chodźmy do lasu* – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Kłodawa
9. *Gmina Santok – czysta z wyboru* – Gminny Ośrodek Kultury w Santoku

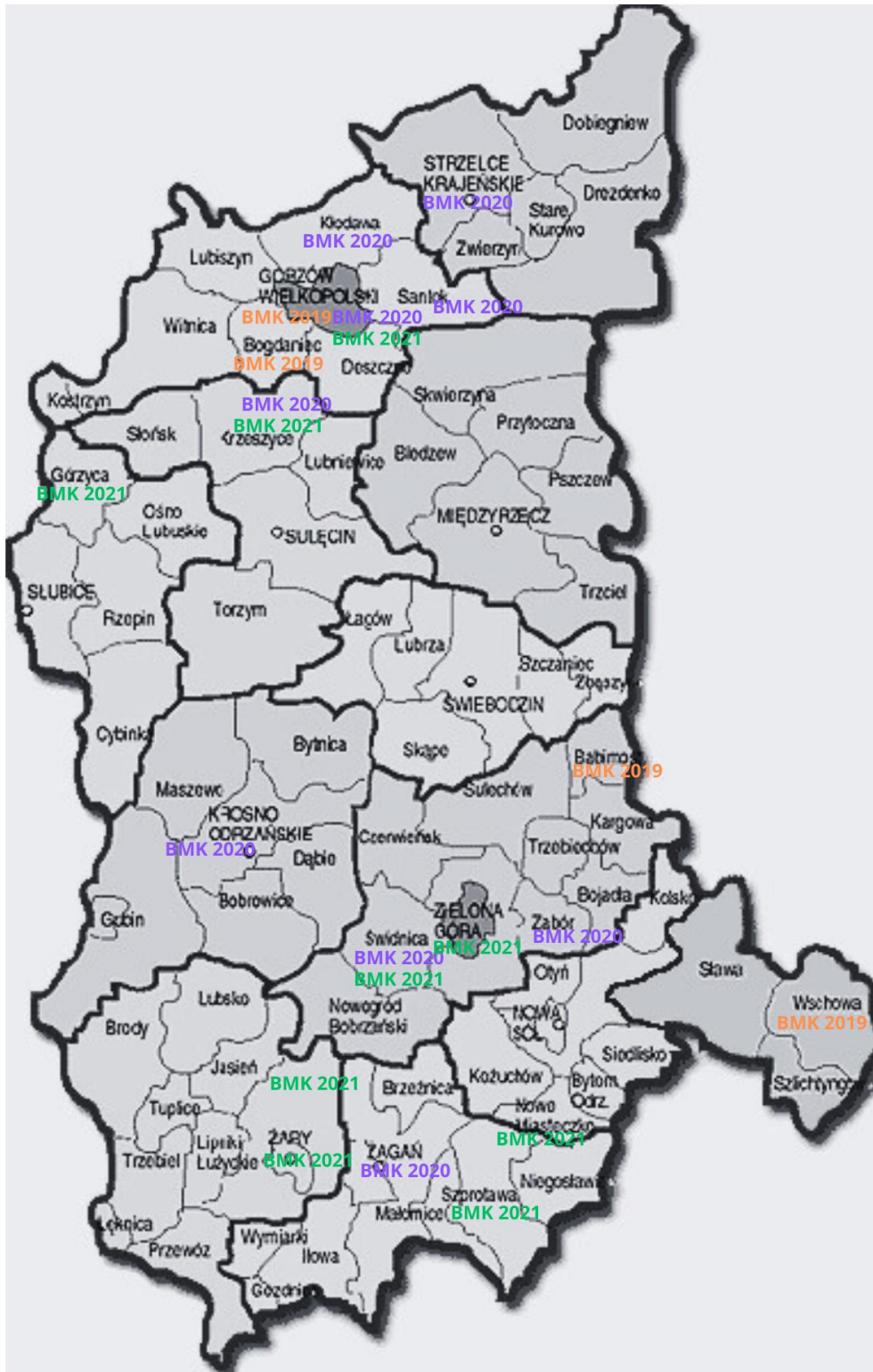
W roku **2021** zrealizowano także 9 projektów lokalnych, w tym cztery w gminach, w których wcześniej nie było projektu BMK ani innego rodzaju interwencji.

1. *Moja ŁĄKA M3, #moje miejsce, #mój czas, #moje relacje* - Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary z siedzibą w Bieniowie, (gmina Bieniów)
2. *wyTAŃCZ marzenia!* - Szprotawski Dom Kultury
3. *Aktorskie ABC - warsztaty teatralne z Dianą Kozłowską* - Żarski Dom Kultury
4. *Kulturalny wykop!* – Fundacja Wyspa Kultury, Świdnica
5. *Mój pierwszy projekt* - Gminny Ośrodek Kultury w Górzycy
6. *Dzieci natury* - Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Miasteczku
7. *Dźwięki Świata* - Koło Gospodyń Wiejskich Rudniczanie, Rudnica (gmina Krzeszyce)
8. *Otwarta przestrzeń młodych twórców* - Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Niestandardowymi Potrzebami Edukacyjnymi im A. Kohna "Duży Niebieski Dom", Zielona Góra

9. *Eko-bajka, hocki klocki, muzeum i tur santocki* - Muzeum Lubuskie im. J.Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim.

Analiza geograficznego rozmieszczenia interwencji w formie lokalnych projektów, podmiotów, które te projekty realizowały oraz ich tematyki, pozwala wskazać, że korzystniejszym by było, wspieranie różnych projektów i różnych podmiotów w jednej edycji programu. Udzielanie wsparcia temu samemu podmiotowi lub podmiotowi z tej samej gminy współpracującemu z podmiotem, który realizował projekt BMK wcześniej, często o bardzo podobnej tematyce, w mniejszym stopniu przyczynia się do szerszego upowszechnienia założeń programu i równomiernego rozwijania sieci jego wsparcia na terenie województwa.

Rys. 3. Lokalne projekty BMK realizowane województwie lubuskim w latach 2019-2021

Źródło: Opracowanie własne.

W drugiej edycji programu BMK w województwie lubuskim wśród podmiotów realizujących projekty lokalne zdecydowanie dominowały publiczne instytucje kultury (domy i ośrodki kultury, muzea, biblioteki). Zauważalne jest wycofanie się szkół i placówek oświatowych z funkcji lidera, szkoły natomiast pełniły rolę partnerów instytucji kultury i organizacji pozarządowych.

Tab.4. Rodzaje podmiotów realizujących projekty lokalne BMK w województwie lubuskim w latach 2019-2021

Rodzaj podmiotu realizującego projekt				
publiczna instytucja kultury	szkoła /placówka oświatowa	organizacja pozarządowa	firma prywatna	niezależny/a edukator/ka
15 projektów	1 projekt	5 projektów	-	-

Źródło: Opracowanie własne.

Badania diagnostyczne i ewaluacyjne

Drugą edycję programu BMK w województwie lubuskim rozpoczęto od badań diagnostycznych rozpoznających miejsce edukacji kulturowej w politykach publicznych, obszar strategicznej interwencji w skali województwa w ramach BMK oraz potrzeby odbiorców ostatecznych (dzieci i młodzieży) w zakresie edukacji kulturowej. Wyniki tych badań opublikowano w raporcie *Diagnoza stanu edukacji kulturowej w województwie lubuskim. Badanie w ramach programu NCK „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021”* (Idzikowski, Mianowska, Puchowicz, Słowińska 2019). Drugie badanie przeprowadzone w tej edycji skoncentrowane było na rozpoznawaniu potrzeb i oczekiwań dzieci oraz młodzieży w odniesieniu do szeroko rozumianego uczestnictwa w kulturze. Jego wyniki prezentuje *Raport z diagnozy wojewódzkiej w ramach BMK w 2021 r. (Lubuskie). Badanie w ramach programu NCK „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021”* (Słowińska, Bochno 2021).

Ewaluacja działań operatora regionalnego BMK w województwie lubuskim przeprowadzona była w drugiej edycji dwukrotnie, jej wyniki przedstawiają dwa opracowania: *Raport z ewaluacji działań operatorów regionalnych BMK*

w 2020 r. (województwo lubuskie) Badanie w ramach programu NCK „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021”(Idzikowski, Mianowska, Słowińska 2020) oraz Raport z ewaluacji działań operatorów regionalnych BMK w 2021 r. (województwo lubuskie) Badanie w ramach programu NCK „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021”(Słowińska, Mianowska, Walentyńowicz-Moryl, Olejarz 2021).

Tab.5. Interwencje w ramach BMK 2019-2021 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty - zestawienie

powiat	spotkania informacyjne i sieciujące	projekty lokalne	szkolenia warsztaty
LUBUSKIE	9 (plus 3 online)	22	7 (plus 30 online)
gorzowski	1	3	3
krośnieński		1	
międzyrzecki	1		1
nowosolski		1	
słubicki		1	
strzelecko-drezdenecki	2	1	
sulęciński		2	
świebodziński			
wschowski		1	
zielonogórski		4	
żagański	1	2	
żarski		2	
m. Gorzów Wielkopolski		3	
m. Zielona Góra	3	1	3

Źródło: Opracowanie własne.

Bardzo Młoda Kultura 2023-2025 – województwo lubuskie

Spotkania informacyjne i sieciujące

W dwóch latach trzeciej edycji BMK w województwie lubuskim zorganizowano osiem spotkań informacyjno-sieciujących.

W roku **2023** zrealizowano cztery spotkania informacyjno-sieciujące:

1. Spotkanie wprowadzające dla podmiotów zainteresowanych partnerstwem i realizacją w partnerstwie projektu, 20.06.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze
2. Spotkanie dla partnerów BMK realizujących projekty lokalne 31.08.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze
3. Spotkanie dla partnerów BMK realizujących projekty lokalne 08.09.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze
4. Spotkanie partnersko-sieciujące i podsumowujące I rok BMK 2023-2025 w województwie lubuskim. 13.11.2023, Małomicki Ośrodek Kultury, Małomice

W roku **2024** zorganizowano cztery spotkania informacyjno-sieciujące

1. Spotkanie informacyjne dla podmiotów zainteresowanych partnerstwem w ramach BMK; inauguracja II roku realizacji programu; 21-22.03.2024; Jesionka (gmina Kolsko)
2. Spotkanie wprowadzające dla podmiotów zainteresowanych partnerstwem, 16.05.2024, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze.
3. Spotkanie dla partnerów, 25.06.2024, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze
4. Spotkanie podsumowujące realizację programu w roku 2024 oraz partnersko-sieciujące wraz z warsztatami; 17-18.10.2024, Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze.

W trzeciej edycji programu BMK w województwie lubuskim zauważalne jest ponowne koncentrowanie spotkań sieciujących w kilku lokalizacjach (głównie w siedzibie Operatora Regionalnego w Zielonej Górze). Dla rozwijania sieci wsparcia BMK oraz upowszechniania jego założeń warto by było powrócić do organizowania spotkań „w terenie”, w środowiskach lokalnych, zwłaszcza na obszarze gmin, które są słabo obecne w programie lub w których do tej pory w ogóle nie miały miejsca żadne interwencje.

Szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne, panele dyskusyjne

W roku 2023 w ramach programu BMK w województwie lubuskim zorganizowano dziesięć form edukacyjnych (szkoleń, warsztatów, wizyt studyjnych). Odbływały się one zarówno w kontakcie bezpośrednim, jak i online.

1. Warsztaty online *Edukacja kulturowa zaangażowana społecznie, czyli pomiędzy animacją społeczną a kulturową*, 7.11.2023
2. Warsztaty online *Rozgryźć dziedzictwo, czyli jak edukować o oraz w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego*, 7.11.2023
3. Warsztaty online *Jakość zamiast Jakość - mobilna fotografia oraz wideo*, 7.11.2023
4. Warsztaty online *Jak programować działania z myślą o odbiorcach i ich potrzebach*, 7.11.2023
5. Warsztat *Tworzenie postów i informacji*, 13.11.2023, Małomicki Ośrodek Kultury, Małomice
6. Warsztat *Praca z młodzieżą a rozpoznawanie oczekiwań w zakresie działań kulturowych*, 13.11.2023, Małomicki Ośrodek Kultury, Małomice
7. Warsztat *Inicjatywy kulturalne młodzieży*, 13.11.2023, Małomicki Ośrodek Kultury, Małomice
8. Warsztat *Jakość zamiast Jakość – mobilna fotografia oraz wideo*, 14.11.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra
9. Wizyta studyjna, *Historia willi i parku zabytkowego Regionalnego Centrum Animacji Kultury*, 14.11.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra
10. Wizyta studyjna *Potencjał Centrum Kreatywnej Kultury*, 14.11.2023, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra.

W roku **2024** także zorganizowano dziesięć form edukacyjnych:

1. Szkolenie *Standardy ochrony małoletnich w instytucjach kultury*, 21.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko)
 2. Szkolenie *Pozyskiwanie środków na rozwój instytucji*, 21.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko)
 3. Warsztat *pracy animacyjnej z grupą twórczą*, 21.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko)
 4. Warsztat *Animacje dla młodzieży z różnych krajów świata*, 22.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko)
 5. Warsztat *Bardzo Młoda Kultura z perspektywy młodzieży*, 22.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko)
-

6. Panel *Diagnoza potrzeb – od pomysłu do działania*", 22.03.2024, Jesionka (gmina Kolsko)
7. Warsztat *Pozyskiwanie środków pomocowych, w tym KPO i PARP*, 17.10.24, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra
8. Warsztaty *larpowe Konflikty i zarządzanie nimi*, 17.10.24, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra
9. *Warsztaty integracyjne międzykulturowe*, 18.10.24, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra
10. *Warsztaty Podstawy podcastingu*, 18.10.24, Regionalne Centrum Animacji Kultury, Zielona Góra

Warsztaty i szkolenia w ramach BMK często realizowane są jednocześnie ze spotkaniami sieciującymi i informacyjnymi (w ramach jednego wydarzenia). Takie rozwiązanie z jednej strony ma zalety organizacyjne i logistyczne dla Operatora Regionalnego oraz uczestników (przede wszystkim oznacza oszczędność czasu i środków), ale z drugiej strony ogranicza liczbę spotkań oraz osób biorących w nich udział, a tym samym i okazji do nawiązywania relacji, rozbudowywania sieci oraz docierania do szerszego grona różnych podmiotów, które angażują się w województwie w działania kulturalne, edukacyjne i animacyjne.

Projekty lokalne

W dwóch latach trzeciej edycji programu BMK w województwie lubuskim interwencje w formie projektów lokalnych miały miejsce w ośmiu gminach/ośrodkach, w których wcześniej nie realizowano tego rodzaju przedsięwzięć. Cztery podmioty realizowały projekty lokalne w ramach poprzednich edycji BMK.

2023

1. *Stworzenie młodzieżowego zespołu muzycznego* - Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Miasteczku
2. *Młodzi kulturalni* - Małomicki Ośrodek Kultury
3. *Folk jest trendy* - Szprotawski Dom Kultury
4. *Nasz pomysł, nasz projekt, nasza realizacja* - Ośrodek Kultury i Biblioteka w Trzebielu
5. *3 x T, czyli Teatr, Taniec, Twórczość*, Żarski Dom Kultury
6. *Migawki Sławy Sławskie* - Centrum Kultury i Wypoczynku w Sławie
7. *Warsztaty artystyczne dla dzieci i młodzieży* - Stowarzyszenie Tworzec Ego Creo w Świebodzinie

2024

1. *Architektura też kultura* - Gminna Biblioteka Publiczna w Bledzewie, partnerzy lokalni
2. *Scena dla Młodych* - Żagański Pałac Kultury, Żagań
3. *Korzenie Przeszłości – Pieśni Przyszłości. Nowosolska młodzież odkrywa swoje korzenie i wzmacniania więzi z miejscem zamieszkania* - Fundacja Panopticum, Nowa Sól
4. *Akademia artystyczna „Z tamtej strony jeziora”* - Stowarzyszenie na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi Lubogoszcz
5. *Przeszyj to sam* - Stowarzyszenie Wzgórze Talentów, Zielona Góra
6. *Integracja międzypokoleniowa* - Stowarzyszenie Emerytów Rencistów i Inwalidów „Złoty Wiek” w Łęknicy
7. *Wrażenia i marzenia* - Fundacja Łagowski Dom Artystyczny, Łagów
8. *Poznaj samego siebie i walory historyczno-kulturalne Zielonej Góry* - Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary, Bieniów

Analiza rozkładu geograficznego projektów lokalnych w województwie wskazuje, na nierównomierny rozkład oddziaływań. Interwencje koncentrują się głównie na południu województwa.

Jak dotąd w trzeciej edycji programu BMK w województwie lubuskim tylko dwa rodzaje podmiotów występowały w roli partnerów realizujących projekty lokalne, nadal dominują tu publiczne instytucje (domy i ośrodki kultury i biblioteki, nie ma muzeów), zauważalny jest wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych.

Tab.6. Rodzaje podmiotów realizujących projekty lokalne BMK w województwie lubuskim w latach 2023-2024

Rodzaj podmiotu realizującego projekt				
publiczna instytucja kultury	szkoła /placówka oświatowa	organizacja pozarządowa	firma prywatna	niezależny/a edukator/ka
9 projektów	-	6 projektów	-	-

Źródło: Opracowanie własne.

Badania diagnostyczne i ewaluacyjne

W trzeciej edycji programu BMK badania diagnostyczne i ewaluacyjne realizowane są na dwóch poziomach: lokalnym i regionalnym. Badania na poziomie lokalnym są ściśle powiązane z projektami lokalnymi: przeprowadzają je realizatorzy projektów i ich partnerzy we współpracy z uczestnikami projektów – dziećmi i młodzieżą. Badania na poziomie regionalnym rozpoczęto w roku 2024, a niniejszy raport jest prezentacją ich wyników.

Tab.7. Interwencje w ramach BMK 2023-2024 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie

powiat	spotkania informacyjne i sieciujące	projekty lokalne	szkolenia warsztaty
LUBUSKIE	8	15	16 plus 4 online
Gorzowski			
Krośnieński			
Międzyrzecki		1	

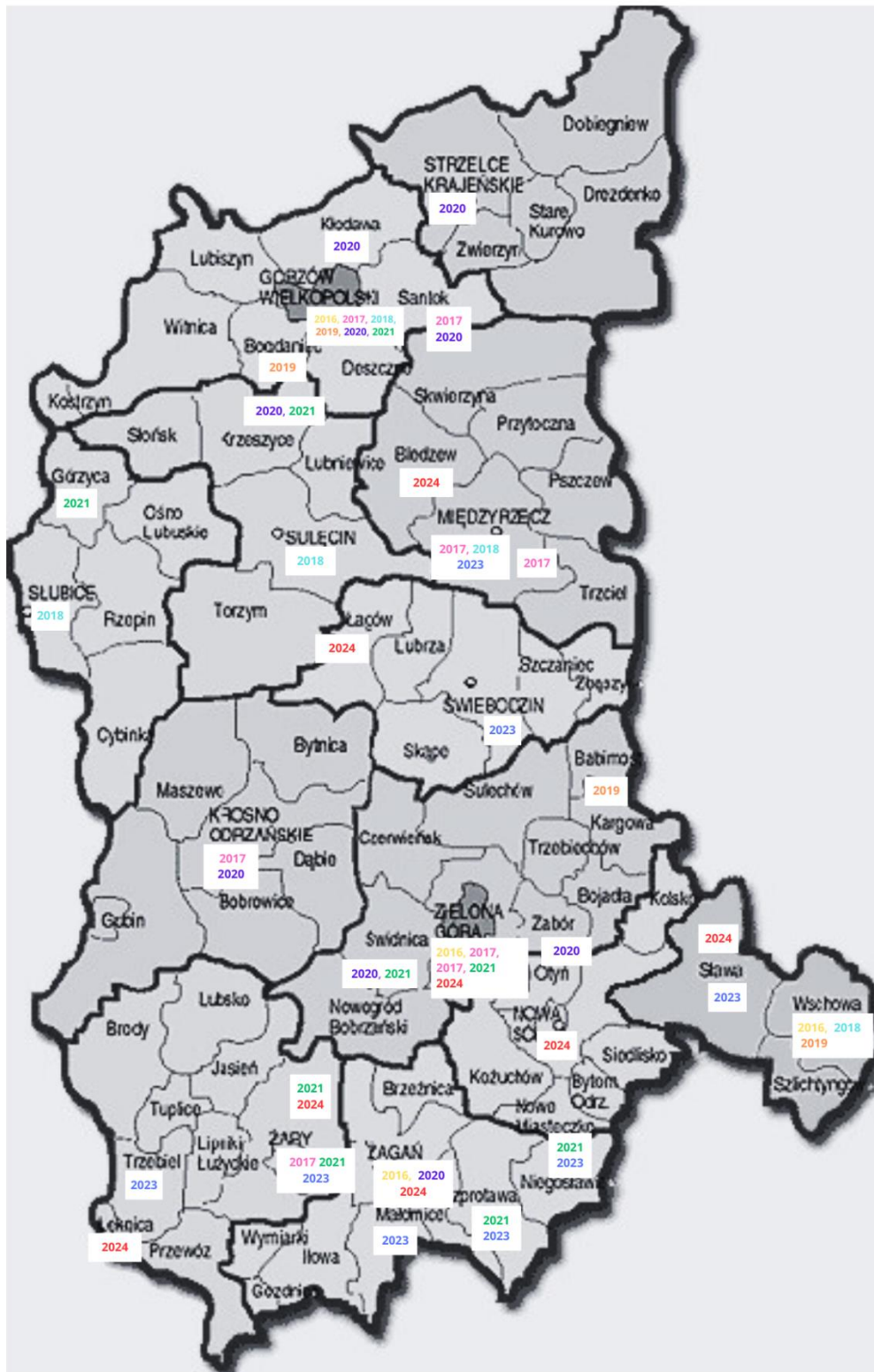
Nowosolski	1	2	6
Słubicki			
strzelecko-drezdenecki			
sulęciński			
świebodziński		2	
wschowski		2	
zielonogórski			
żagański	1	3	3
żarski		4	
m. Gorzów Wielkopolski			
m. Zielona Góra	6	1	7

Źródło: Opracowanie własne.

Analiza rozkładu geograficznego interwencji w formie projektów lokalnych na terenie województwa wskazuje, że w obecnej edycji nastąpiło wycofanie z działań w ramach BMK podmiotów z północy Lubuskiego, ulokowanych w gminach, w których wcześniej miały miejsce interwencje różnego typu (projekty, spotkania informacyjne i sieciujące, szkolenia), co ważne także z północnej stolicy – Gorzowa Wlkp., gdzie w poprzednich edycjach koncentrowało się wiele projektów (i innych interwencji), aktualnie miasto nie jest reprezentowane w BMK. Nadal też nieobecne są w programie BMK gminy z zachodu województwa.

Zestawienie i porównanie interwencji realizowanych we wszystkich edycjach BMK w województwie lubuskim pokazuje, że na przestrzeni 9 lat przeprowadzono w regionie dużo działań upowszechniających program oraz jego założenia, sprzyjających budowaniu sieci wsparcia edukacji kulturowej oraz rozwijających kompetencje edukatorów/ edukatorek. Analizy pokazują jednak też, że różne interwencje nie są optymalnie rozlokowane, co zapewne nie pozostaje bez wpływu na umacnianie i poszerzanie sieci oraz na świadomość na temat BMK podmiotów zajmujących się działalnością kulturalną i edukacją i ich gotowość do zaangażowania się w program.

Rys. 5. Lokalne projekty BMK realizowane województwie lubuskim w latach 2016-2018, 2019-2021, 2023-2024

Źródło: Opracowanie własne.

Tab.8. Interwencje w ramach BMK w latach 2016-2024 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty

powiat	spotkania informacyjne i sieciujące			projekty lokalne			szkolenia, warsztaty		
	2016-2018	2019-2021	2023-2024	2016-2018	2019-2021	2023-2024	2016-2018	2019-2021	2023-2024
LUBUSKIE	19	9 +3 online	5 +3?	17	22	15	26	7 + 30 online	16 +4 online
gorzowski		1		1	3			3	
krośnieński	1			1	1				
międzyrzecki	3	1		3		1		1	
nowosolski	1		1		1	2	4		6
słubicki	1			1	1				
strzelecko-drezdenecki	2	2			1				
sulęciński	2			1	2				
świebodziński						2			
wschowski	1			2	1	2			
zielonogórski					4		10		
żagański		1	1		2	3			3
żarski	1			2	2	4			
m. Gorzów Wlkp.	4			3	3		12		
m. Zielona Góra	2	3	3	3	1	1		3	7
Suma	39 (w tym 3 online)			54			83 w tym 34 online		

Źródło: Opracowanie własne.

* * *

Analizy interwencji przeprowadzonych w ramach trzech edycji BMK pokazują, że program oddziałuje w sposób systematyczny i zróżnicowany, co pozwala uznać, że konsekwentnie kształtuje praktykę edukacji związanej z kulturą w województwie. Jednocześnie diagnoza ujawnia też pewne ryzyka i pozwala zauważyć, że podejmując różnorodne interwencje upowszechniające idee BMK oraz sam program, należy cały czas dbać o rozszerzanie jego oddziaływania i wypełnianie „białych plam”, pozyskiwanie nowych partnerów sieci, ale też i o to, by utrzymać relacje z podmiotami, które włączyły się do niej we wcześniejszych edycjach. Potrzebne są zatem intensywniejsze działania na tych obszarach, które były reprezentowane w programie wcześniej, ale w ostatniej edycji już nie są, a także tych, które do tej pory nie były objęte żadną interwencją lub tylko bardzo ograniczoną. Niezbędne wydają się tu zabiegi informacyjne i sieciujące, zapoznające z programem, jego założeniami i możliwościami, jakie stwarza, oraz silniejsze wsparcie lokalnych podmiotów z tych terenów, zachęcające do nawiązywania partnerstw z Operatorem Regionalnym i ułatwiających przygotowanie projektów. Wydaje się też, że praktyka organizowania spotkań informacyjnych i sieciujących oraz szkoleń i warsztatów w terenie, poza siedzibą Operatora Regionalnego, w środowiskach lokalnych owocowała w większym wymiarze zaangażowaniem w działania w ramach programu BMK podmiotów z tych środowisk.

5. Podsumowanie diagnoz lokalnych z roku 2024

Organizacja i przebieg diagnoz lokalnych

Diagnoza na poziomie lokalnym służyła poznaniu uczestnictwa w kulturze młodzieży oraz jej potrzeb z nim związanych (w kontekście sposobów spędzania czasu wolnego) oraz identyfikacji lokalnych potrzeb i potencjałów związanych z komunikacją międzykulturową/ kontaktem z różnorodnością kulturową oraz z lokalną tożsamością i dziedzictwem kulturowym.

Diagnozy lokalne zgodnie z wytycznymi NCK przeprowadzane zostały przez realizatorów partnerstw lokalnych, wykonywane były przy wsparciu Operatora Regionalnego. Za udzielenie wsparcia odpowiedzialny był zespół badaczy z Uniwersytetu Zielonogórskiego. Odbywało się ono w formie szkoleń (dwa szkolenia), przygotowania szczegółowych instrukcji organizacji,

prowadzenia i dokumentowania badania oraz bieżących konsultacji telefonicznych i mailowych.

Diagnozy przeprowadzono z zastosowaniem zaproponowanych przez NCK technik: notesu kultury, spaceru badawczego oraz panelu dyskusyjnego. Spacer badawczy oraz panel dyskusyjny zostały rozbudowane o kwestie związane z różnorodnością kulturową oraz lokalną tożsamością i dziedzictwem kulturowym.

Notes kultury to technika, która polegała na dokumentowaniu sposobów kontaktu młodzieży z kulturą. Młodzi ludzie mieli za zadanie systematycznie zapisywać swoje codzienne doświadczenia związane z uczestnictwem w kulturze. Badanie z zastosowaniem tej techniki przeprowadzili wszyscy realizatorzy projektów, aczkolwiek w większości przypadków niestety nie przyniosło ono bogatych i istotnych danych. Realizatorzy wskazywali, że istniała duża trudność w zachęceniu młodzieży do udziału w tej części badania, systematycznego i wyczerpującego uzupełniania notesów. W efekcie udało się zebrać jedynie szczątkowe dane.

Spacer badawczy służył pozyskaniu odpowiedzi na pytania, o to jak młodzież spędza czas wolny w lokalnej przestrzeni, jak uczestniczy w kulturze w swoim środowisku w tym czasie oraz jakie są jej potrzeby w tym obszarze. Spacer miał także pozwolić określić potencjały i potrzeby środowiska lokalnego, związane z komunikacją międzykulturową/kontaktem z różnorodnością kulturową oraz z lokalną tożsamością/dziedzictwem kulturowym. Spacer badawczy przeprowadziło 7 realizatorów projektów lokalnych (na ośmiu). W przypadku jednego projektu uczestnikami była młodzież z zespołu szkół specjalnych, a więc osoby o specjalnych potrzebach. Realizatorzy dostosowali do możliwości młodzieży technikę notesu, natomiast pozostałe techniki nie były odpowiednie do prowadzenia badań z tą grupą. Zgodnie z wytycznymi NCK w badaniach młodzież pełniła rolę przewodnika. Po spacerach realizatorzy sporządzili notatki, zgodnie ze wskazaniem opracowanymi przez zespół badawczy. Spacer badawczy został oceniony przez realizatorów jako technika dobrze sprawdzająca się w badaniach prowadzonych z młodzieżą, przynosząca wiele istotnych informacji oraz umożliwiająca młodym ludziom przejęcie inicjatywy i podmiotowe zaangażowanie. Analiza notatek ze spacerów oraz podsumowań diagnoz lokalnych wskazuje jednak, że w części przypadków idea tego badania nie została trafnie odczytana przez realizatorów. Niektóre dokumenty zawierają opisy potencjałów i potrzeb lokalnej społeczności w kontekście dziedzictwa kulturowego, lokalnej tożsamości, zróżnicowania

kulturowego, ale nie prezentują tych kwestii jednoznacznie z perspektywy młodzieży.

Panel przeprowadzono na zakończenie diagnozy, służył zapoznaniu uczestników z wynikami badań, uzyskanymi za pomocą notesów kultury i podczas spacerów badawczych oraz z wyprowadzonymi z nich wstępnymi wnioskami i z wynikami analiz lokalnych zasobów i potrzeb (ponieważ panel miał także dotyczyć kwestii potrzeb i potencjałów lokalnego środowiska związanych z lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem oraz różnorodnością kulturową, które mogły nie zostać wystarczająco rozpoznane w ramach spacerów badawczych, realizatorzy mieli za zadanie przeanalizować te potrzeby i potencjały oraz wprowadzić do dyskusji te elementy, by poznać wiedzę i stanowiska młodzieży w tym zakresie). Chodziło o uzupełnienie i rozwinięcie, interpretację, poddanie dyskusji rezultatów i wniosków. Panel dyskusyjny z młodzieżą przeprowadziło 7 realizatorów.

Na zakończenie realizatorzy przygotowywali opracowanie zawierające wnioski z badań oraz wytyczne dla projektów lokalnych bazujące na rozpoznanych potrzebach młodzieży oraz potencjałach i potrzebach środowiska lokalnego. Dokumentacja sporządzona przez realizatorów wskazuje, że nie we wszystkich projektach udało się realizatorom wyraźnie wprowadzić do badań diagnostycznych kwestie dotyczące potrzeb i potencjałów lokalnego środowiska związanych z lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem oraz różnorodnością kulturową, zachęcić młodych ludzi do dyskusji na ten temat i do prezentacji własnego stanowiska w tym obszarze.

Tab.9. Diagnozy lokalne – zestawienie zastosowanych technik badawczych i pozyskanych materiałów

Projekt	zastosowane techniki	dokumentacja badań
Architektura też kultura	notes kultury	wypełnione formularze notesu (20)
	spacer badawczy	notatka ze spaceru badawczego
	panel dyskusyjny	notatka z panelu
		opracowanie podsumowujące wyniki diagnozy lokalnej

Scena dla Młodych	notes kultury	wypełnione formularze notesu (5)
	spacer badawczy	notatka ze spaceru badawczego
	panel dyskusyjny	notatka z panelu
		opracowanie podsumowujące wyniki diagnozy lokalnej
Korzenie Przeszłości – Pieśni Przyszłości. Nowosolska młodzież odkrywa swoje korzenie i wzmocnienia więzi z miejscem zamieszkania	notes kultury	wypełnione formularze notesu (8)
	spacer badawczy	notatka ze spaceru badawczego
	panel dyskusyjny	notatka z panelu
		opracowanie podsumowujące wyniki diagnozy lokalnej
Akademia artystyczna „Z tamtej strony jeziora”	notes kultury	wypełnione formularze notesu (7)
	spacer badawczy	notatka ze spaceru badawczego
	panel dyskusyjny	notatka z panelu
		opracowanie podsumowujące wyniki diagnozy lokalnej
Przeszyj to sam	notes kultury	wypełnione formularze notesu (6)
		opracowanie podsumowujące wyniki diagnozy lokalnej
Integracja międzypokoleniowa	notes kultury	wypełnione formularze notesu (18)
	spacer badawczy	notatka ze spaceru badawczego
	panel dyskusyjny	notatka z panelu
		opracowanie podsumowujące wyniki diagnozy lokalnej
Wrażenia i marzenia	notes kultury	wypełnione formularze notesu (10)
	spacer badawczy	notatka ze spaceru badawczego
	panel dyskusyjny	notatka z panelu
		opracowanie podsumowujące wyniki diagnozy lokalnej

Poznaj samego siebie i walory historyczno-kulturalne Zielonej Góry	notes kultury	wypełnione formularze notesu (6)
	spacer badawczy	notatka ze spaceru badawczego
	panel dyskusyjny	notatka z panelu
		opracowanie podsumowujące wyniki diagnozy lokalnej

Źródło: Opracowanie własne

Wyniki diagnoz lokalnych

Diagnozy lokalne pozwoliły raczej w ograniczonym stopniu zrekonstruować sposoby spędzania czasu wolnego młodzieży uczestniczącej w projektach. Analiza materiału, który pozyskano z zastosowaniem techniki notesu kultury wskazują, że młodzież spędza czas wolny zdecydowanie częściej sięgając po odbiorcze formy uczestnictwa w kulturze niż twórcze. Dominują takie aktywności jak oglądanie różnego rodzaju filmów, seriali i innych treści zamieszczanych w internecie, słuchanie muzyki, granie w gry komputerowe (rzadziej w gry planszowe), korzystanie z mediów społecznościowych. Młodzież, która wypełniła notesy kultury, najczęściej wskazywała, że te aktywności podejmuje w domu. Dominowały także zapiski, wskazujące na to, że młodzi ludzie realizują je sami. Należy podkreślić, że sposoby spędzania czasu wolnego zależały od tego, czy uczestniczą oni w zorganizowanych grupach, takich jak zespoły artystyczne, stowarzyszenia czy koła zainteresowań. Osoby, które mają takie doświadczenia, częściej wskazywały na twórcze działania, podejmowane poza domem z innymi osobami. Istotny był także stopień znajomości członków przyszłej grupy projektowej. Osoby, które wcześniej się znały, spędzają czas podobnie. Młodzież ta wpisywała często, że czas wolny spędza wspólnie. Należy także zauważyć, że w przypadku części młodych ludzi istotną rolę w tym, w jaki sposób spędzali oni swój czas wolny, pełnili partnerzy lokalni i/lub podmioty z nimi współpracujące.

Zidentyfikowane w diagnozach lokalnych potrzeby i oczekiwania młodzieży związane ze spędzaniem czasu wolnego i uczestnictwem w kulturze można podzielić na kilka ogólnych kategorii. Po pierwsze, bardzo silnie zaznacza się potrzeba posiadania miejsc spotkań w środowiskach życia młodych ludzi. Młodzi wskazywali, że w ich otoczeniu brakuje takich przestrzeni, bez nadzoru dorosłych, zadbanych, odpowiednio wyposażonych, w których można czuć

się swobodnie, bezpiecznie i komfortowo. W tym przypadku młodzież ujawniała silną potrzebę bycia razem z rówieśnikami, te funkcje integracyjne, komunikacyjne i afiliacyjne aktywności wolnoczasowych powinny m.in. spełniać publiczne przestrzenie w lokalnym środowisku. I choć młodzież zauważa, że w otoczeniu takie miejsca spotkań są (place, rybki miejskie, parki, plaże itd.), to nie do końca spełniają oczekiwania młodych ludzi: przede wszystkim nie są to w pełni ich miejsca, nie są zadbane, dobrze wyposażone, nie zawsze są całkowicie przyjazne i bezpieczne (brak oświetlenia, obecność osób spożywających alkohol itd.), uzależnione od warunków pogodowych, gdyż z reguły to miejsca w otwartej przestrzeni, niezadaszone. Podsumowując, lokalne diagnozy wyraźnie ujawniają, że młodzież potrzebuje nieformalnych, dobrych miejsc do bycia razem w czasie wolnym. Druga kategoria potrzeb i oczekiwań, którą można wyłonić analizując wyniki diagnoz lokalnych, dotyczy możliwości uczestnictwa w kulturze. Młodzi ludzie życzyliby sobie w swoim środowisku oferty ciekawej, zróżnicowanej, rozwijającej ich zainteresowania i talenty, dającej możliwości różnorodnego zaangażowania i twórczego, artystycznego, i odbiorczego, co istotne zorganizowanej w dogodnym dla nich czasie. Trzecia kategoria oczekiwań i potrzeb młodzieży wiąże się z chęcią współtworzenia określonych wydarzeń, współorganizowania czegoś, wspólnego działania, z możliwościami występowania z własną inicjatywą i jej realizowania. Młodość to czas intensywnego poszukiwania odpowiedzi na pytanie: kim jestem? Także tego wymiaru dotyczy część materiału pozyskanego w diagnozach. Młodzi ludzie interesują się tym, skąd się wywodzą, kim byli ich przodkowie, co buduje ich tożsamość indywidualną i grupową. Potrzebują zatem także, jeśli chodzi o ofertę spędzania czasu wolnego i uczestnictwa w kulturze, takich form, które będą ich wspierać w tych poszukiwaniach i w procesach tworzenia swojej tożsamości. Ostatnia kwestia ważna dla młodych uczestników projektów, biorących udział w diagnozie, to potrzeba urozmaiconych i intensywniejszych doświadczeń w swoim środowisku i poza nim. Dlatego młodzież chciałaby, by w jej otoczeniu więcej się działo, chciałaby brać udział w różnych wydarzeniach kulturalnych poza swoim miejscem zamieszkania i mieć możliwość uczestniczenia w wycieczkach oraz wyjazdach.

Tab.10. Potrzeby i oczekiwania młodzieży zidentyfikowane w diagnozach lokalnych

Projekt	Zidentyfikowane potrzeby i oczekiwania młodzieży
Architektura też kultura	<ul style="list-style-type: none"> • brak informacji o wydarzeniach kulturalnych • brak podmiotów tworzących ofertę uczestnictwa w kulturze w środowisku lokalnym • potrzeba uczestniczenia w różnorodnych wydarzeniach kulturalnych i edukacyjnych, odpowiadających na różne zainteresowania; • zainteresowanie realizowaniem własnych pomysłów i projektów • potrzeba przestrzeni do spotkań - miejsc bezpiecznych, przyjaznych, zadbanej i lepiej wyposażonych (oświetlenie, sprzęt, ławki, miejsca do relaksu, kosze na śmieci, sanitariaty) • oczekiwanie większych możliwości uprawiania sportu i aktywności fizycznej
Scena dla Młodych	<ul style="list-style-type: none"> • potrzeba szkoleń/warsztatów dotyczących zainteresowań młodzieży, dla grup powstających z inicjatywy młodzieży • zainteresowanie bliższym kontaktem z lokalnym dziedzictwem kulturowym (na popularności zyskuje kompleks pałacowy gdzie można zetknąć z kolorytem lokalnej kultury) oraz wymianą doświadczeń z żyjącą na terenie powiatu żagańskiego mniejszością Łemków
Korzenie Przeszłości – Pieśni Przyszłości. Nowosolska młodzież odkrywa swoje korzenie i wzmocnienia więzi z miejscem zamieszkania	<ul style="list-style-type: none"> • brak miejsc, w których młodzież może czuć się swobodnie, spotykać bez oceniania, nadzoru rodziców • oczekiwanie, żeby w miejscach, w których spotyka się młodzież będzie więcej się działo, (brakuje questów, gry miejskiej, zasobów w sieci dotyczących ciekawostek • zainteresowanie organizowaniem przedsięwzięć, chęć bycia ich częścią, działania kolektywnego • potrzeba spotykania się i rozmawiania • zainteresowanie historią, także własną, własną tożsamością kulturową
Akademia artystyczna „Z tamtej strony jeziora”	<ul style="list-style-type: none"> • chęć uczestniczenia w większym zakresie w wydarzeniach kulturalnych w mieście (za mało czasu ze względu na obowiązki szkolne) • oczekiwanie, że zajęcia rozwijające talenty muzyczne, plastyczne młodzieży będą organizowane w dogodnych dniach i godzinach, kiedy jest więcej czasu

	<ul style="list-style-type: none"> • potrzeba większego wsparcia w rozwijaniu umiejętności twórczych
Przeszły to sam	<ul style="list-style-type: none"> • chęć uczestnictwa w przedsięwzięciach o charakterze twórczym, których efektem finalnym jest namacalny produkt, wykonany własnymi siłami
Integracja międzypokoleniowa	<ul style="list-style-type: none"> • oczekiwanie większych możliwości uczestniczenia w zajęciach kreatywnych, np. twórczo-artystycznych; • chęć korzystania z oferty kin, teatrów, czy innych instytucji kultury • potrzeba organizowania dodatkowych zajęć pozalekcyjnych lub warsztatów artystycznych, ożywiających ofertę kulturalną miasta • potrzeba stworzenia przyjaznej przestrzeni, która zachęcałaby młodych ludzi do aktywnego spędzania czasu i integracji podczas zajęć rozwijających zainteresowania • oczekiwanie większej dostępności miejsc do spędzania czasu wolnego, infrastruktury sportowej i kulturalnej
Wrażenia i marzenia	<ul style="list-style-type: none"> • mały kontakt ze zjawiskami świata artystycznego w najbliższym otoczeniu • słaba znajomość lokalnych zasobów kulturowych • małe zainteresowanie różnorodnością kulturową i lokalnym dziedzictwem kulturowym
Poznaj samego siebie i walory historyczno-kulturalne Zielonej Góry	<ul style="list-style-type: none"> • brak pewności siebie (przynależność do jednej grupy zamyka na inne aktywności - aby spróbować czegoś innego brakuje pewności siebie, tzn. „elastyczności” w kontaktach) • oczekiwanie większych możliwości uczestniczenia w wycieczkach • chęć integracji z innymi wioskami (dodaje odwagi w kontaktach)

Źródło: Opracowanie własne.

Zdecydowanie słabiej obecna jest w wypowiedziach młodzieży orientacja na lokalne dziedzictwo kulturowe i kontakt z różnorodnością kulturową, choć nie są to kwestie całkowicie obojętne dla młodych ludzi. Część z nich interesuje się historią, tradycją i kulturowymi zasobami swojej miejscowości. Analizy materiału badawczego prowadzą jednak do wniosku, że stanowisko młodych ludzi w tym obszarze słabo wybrzmiało, a w części diagnoz lokalne potencjały i ograniczenia związane z dziedzictwem kulturowym i zróżnicowaniem kulturowym wydają się być prezentowane z perspektywy dorosłych, a nie młodzieży.

Tab.11. Lokalne potrzeby i potencjały zidentyfikowane w diagnozach

Architektura też kultura	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<p><u>Miejsca spotkań młodzieży</u> Przystań kajakowa, siłownia pod chmurką plac zabaw przy barze Leśna jezioro Cisie</p> <p><u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Biblioteka Publiczna w Bledzewie - centrum życia społecznego i kulturalnego wsi, wspiera ich rozwój edukacyjny i osobisty</p> <p>Kościół pod wezwaniem Świętej Katarzyny Aleksandryjskiej w Bledzewie - zabytkowa świątynia o bogatej historii, będąca ważnym elementem lokalnego dziedzictwa kulturowego; miejsce kultu religijnego oraz organizacji wydarzeń kulturalnych integrujących społeczność.</p> <p>Kirkut - ważny elementem dziedzictwa kulturowego i historycznego społeczności żydowskiej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenia pogodowe i infrastrukturalne (brak sprzętu, atrakcyjnego wyposażenia, miejsc do siedzenia i relaksu, np. ławek • brak funduszy na nowe książki, technologie, organizację różnorodnych i atrakcyjnych wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych; przestarzałe wyposażenie; ograniczona liczba miejsc do nauki • nie ma programów dedykowanych dla młodzieży • kirkut jest zaniedbany, brak zainteresowania mieszkańców, mała świadomość na temat znaczenia kirkutu oraz historii i kultury społeczności żydowskich na tych terenach • brakuje podmiotów tworzących ofertę uczestnictwa w kulturze
Scena dla Młodych	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<p><u>Miejsca spotkań młodzieży:</u> Park Przypałacowy, skatepark, Plac Maczka,</p> <p><u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Żagański Pałac Kultury - znaczący obiekt kultury w okolicy i sprawnie funkcjonująca instytucja kultury; można go wykorzystać w ramach różnorodnych projektów czy inicjatyw oddolnych; otwarty na różne grupy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • potrzebne uporządkowanie parku i stworzenie w nim miejsca spotkania młodzieży; • potrzebna renowacja i lepsze oświetlenie skate parku • ograniczone możliwości kadry Pałacu zrealizowania wszystkich inicjatyw zgłoszonych przez mieszkańców miasta

<p>uczestników i stwarzający możliwości twórczych działań</p> <p>Mniejszość lemkowska - zamieszkuje na terenie powiatu żagańskiego co pozwala na poznawania i współżycie ze sobą różnych kultur</p> <p>Park Przypałacowy w Żaganiu – miejsce spotkań młodzieży, wszystkich mieszkańców, element dziedzictwa kulturowego, miejsce ważne ze względów historycznych i przyrodniczych</p> <p>Sala tradycji „Czarnej Dywizji” -Żagań to miasto o tradycji wojskowej, sala jest ważnym miejscem ze względu na tożsamość lokalną</p>	<ul style="list-style-type: none"> • brak możliwości odwiedzanie Sali tradycji „Czarnej Dywizji” bez przewodnika (część jednostki wojskowej)
<p><i>Korzenie Przeszłości – Pieśni Przyszłości. Nowosolska młodzież odkrywa swoje korzenie i wzmacniania więzi z miejscem zamieszkania</i></p>	
<p>Potencjały</p>	<p>Potrzeby/ograniczenia</p>
<p><u>Miejsca spotkań młodzieży</u> Fontanny w centrum miasta</p> <p>Park przy ulicy Rydla - pomimo bliskości centrum dość kameralny klimat, daje możliwość swobodnych spotkań i rozmów</p> <p>Leżaki na cyplu nad Odrą obok portu - spokojne miejsce, nad Odra, atrakcyjne z powodu leżaków i położenia</p> <p><u>Lokalne potencjały kulturowe</u></p> <p>Pracownia Fundacji Panopticum i siedziba teatru Terminus a Quo - miejsca na spotkania, rozmowy, czy weekendowe występy, rozrywkę, realizowanie pomysłów, tworzenie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • brak zadaszenia; dużo osób nietrzeźwych w weekendy, w związku z tym hałas, agresywne zachowania, interwencje policji • bliskość sklepu monopolowego w godzinach popołudniowych, wieczornych, przesadywanie osób pod wpływem alkoholu, bałagan; brak zabudowań do siedzenia • miejsce dostępne w określonych godzinach, mało dodatkowych atrakcji, wydarzeń, koncertów, występów, brakuje sklepu w pobliżu • brak baru/bufetu, czasem długi czas oczekiwania

<p>Harcerska Górka - dawny kopiec, na górze powstała scena z małym amfiteatrem; odbywało się tutaj Nowosolskie Granie Młodych, ważna impreza dla nastolatków i muzyków</p> <p>młodzież biorąca udział w badaniu chętnie angażuje się w różnorodne formy kontaktu z kulturą, zarówno aktywne – twórcze jak i odbiorcze.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • brak regularnych imprez, czasem komary, w weekendy nic się nie dzieje
<p>Akademia artystyczna „Z tamtej strony jeziora”</p>	
<p>Potencjały</p>	<p>Potrzeby/ograniczenia</p>
<p><u>Miejsca spotkań młodzieży</u></p> <p>Plac przy fontannie na tzw. nowym rynku w Sławie - dużo ławek oraz zieleni; blisko do Żabki, otwarta przestrzeń, można zjeść obiad, pójść do kawiarni, miło spędzić czas ze znajomymi</p> <p>Park miejski w Sławie - duży park pełen alejek, ławek, zieleni, wody (rzeczki, staw), przy „nowym rynku”, prowadzi aż nad plażę główną nad jeziorem</p> <p>Plac zabaw przy szkole podstawowej Happy House - najlepsze miejsce do spędzenia przerwy w szkole, bezpieczne, dobrze wyposażone</p> <p><u>Lokalne potencjały kulturowe</u></p> <p>Sławskie Centrum Kultury i Wypoczynku w Sławie – jest tu plaża główna, latem działają kawiarnie, restauracje, bary, dyskoteki, karaoke; organizuje się tu dużo imprez</p> <p>Inne: nowo wybudowana sala widowiskowa DK, plaża główna, park miejski, stary rynek, dwa kościoły oraz pałac w parku; chór parafialny Cantate Deo, zespół wokalny zespół flażoletowy, zespoły taneczne w domu kultury</p>	<ul style="list-style-type: none"> • obecność osób spożywających alkohol, agresywne, przeklinają zaczepiają • brakuje toalet publicznych • monitoring, który ogranicza swobodę młodzieży • często można spotkać „menela” • brak toalety • ciągła kontrola ze strony nauczycieli • często dużo nietrzeźwych ludzi wieczorami; za mało toalet; głośna muzyka w weekendy; za mało się dzieje poza sezonem wakacyjnym

Integracja międzypokoleniowa	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<p><u>Miejsca spotkań młodzieży</u></p> <p>Miejski plac zabaw – miejsce w centrum miasta o kameralnym charakterze, gdzie młodzież może przyjść, odpocząć i spędzić wspólnie czas w luźnej atmosferze</p> <p>Park przy Miejskim Ośrodku Kultury – położony w pobliżu lasu, z dala od głównych ulic, dobre miejsce na relaks i spotkania towarzyskie; dużo ławek, wiaty z zadaszeniem, mały plac zabaw i huśtawki</p> <p>City Trail - tor rowerowy, w oddalonym miejscu, otoczonym lasem; możliwość spędzenia aktywnie czasu wolnego; potencjał do organizacji pokazów i zawodów rowerowych</p> <p><u>Lokalne potencjały kulturowe</u></p> <p>Park Mużakowski - znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, atrakcja turystyczna</p> <p>Ścieżka geoturystyczna „Dawna Kopalnia Babina” -miejsce powstało po zamknięciu kopalni węgla brunatnego, przystosowane do rekreacji i aktywnego spędzania czasu wolnego, dużo ścieżek pieszo-rowerowych, znajdujących się w otoczeniu drzew i zbiorników wodnych</p> <p>Centrum Kulturalno-Edukacyjne Światowego Geoparku UNESCO Łuk Mużakowa - organizator wydarzeń, festynów rodzinnych, gdzie można wziąć udział w bezpłatnych warsztatach lub zajęciach artystycznych; upowszechnia wiedzę o regionie i jego historii</p>	<ul style="list-style-type: none"> • w godzinach szczytu plac jest przepełniony; mało elementów, które pozwalają na zabawę starszych dzieci; brak udogodnień dla niepełnosprawnych; brak toalety • mniej atrakcyjny w sezonie zimowym • niewystarczające oświetlenie drogi dojazdowej, mniej atrakcyjne w zimie • miejsce oddalone od centrum miasta, brak oświetlenia • miejsce oddalone od centrum miasta, brak oświetlenia • nie ma możliwości korzystania z Centrum po godzinach zamknięcia

Wrażenia i marzenia	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<p><u>Miejsca spotkań młodzieży</u> Park Zamkowy w Łagowie - miejsce ciche i przestrzenne; nad jeziorem, można podejść do wody i pobyc w swoim własnym towarzystwie</p> <p>Żelechów - mieszkają tu ciekawi ludzie: stolarz, który rzeźbi przy kościele, pani, która lepi pierogi, amatorzy artyści; znajduje się tu pracownia rzeźbiarska stolarza, ciekawy tartak, kościół</p> <p><u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Amfiteatr w Łagowie - odbywają się tu koncerty, festiwale, Lubuskie Lato Filmowe, plenery malarskie, rzeźbiarskie, sportowe wydarzenia</p> <p>Cmentarz w Łagowie - przykład i elementy powojennej kultury; piękna okolica, miejsce spacerów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zbyt tłoczno i głośno w sezonie letnim • nie jest to miejsce dla młodych ludzi • słaba baza sanitarna • trudne dojście, stroma dróżka z ulicy
Poznaj samego siebie i walory historyczno-kulturalne Zielonej Góry	
Potencjały	Potrzeby/ograniczenia
<p><u>Miejsca spotkań młodzieży</u> Biblioteka w Złotniku – miejsce spotkań po lekcjach, uczestniczenia w próbach teatralnych; młodzież pije herbatę, czasami zamawia wspólną pizzę, rozmawia, gra w planszówki; miejsce przyjazne, w którym młodzi ludzie czują się swobodnie</p> <p>Scena za świetlicą - duże, widoczne miejsce, młodzi wspólnie grają na telefonach wspólnie się nudzą, popisują się na rowerach</p> <p>Plac zabaw – centrum wsi, na podwyższeniu, wszystko widać „jak na dłoni”</p> <p><u>Lokalne potencjały kulturowe</u> Stary Kościół” - ruiny XIV- wiecznego kościoła, znak rozpoznawczy Złotnika</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nie ma • wtrącanie się pani sołtys; brak prywatności • brak huśtawki dla kolegi na wózku; brak chodnika wewnątrz placu – trudności z poruszaniem się na wózku • wstęp ze względu na niebezpieczeństwo jest zabroniony

<p>Biblioteka - placówka w Złotniku funkcjonuje od 1959r; centrum życia społecznego i kulturalnego wsi</p> <p>Kościół neogotycki z XIX wieku - proboszcz organizuje spacery do wieży kościelnej; podczas takich świąt jak Dożynki czy Wielkanoc młodzież w strojach strażackich lub góralskich uświetnia uroczystości</p> <p>Inne Zespół Górali Czadeckich „Dolina Nowego Sokońca”, dwa zespoły teatralne (teatr dziecięcy <i>XDelol</i>, teatr dorosłych <i>Tak</i>, czy <i>siak</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none">• nie ma• brak toalet
---	--

Źródło: Opracowanie własne

Podsumowując, można stwierdzić, że przeprowadzone diagnozy lokalne w poszczególnych przypadkach pozwoliły w różnym zakresie osiągnąć cele przypisane tym działaniom badawczym. Jednak co najważniejsze umożliwiły określenie potrzeb i oczekiwań młodych ludzi związanych ze spędzaniem czasu wolnego oraz uczestnictwem w kulturze. Na ten temat realizatorzy pozyskali zróżnicowane i bogate informacje, które pozwoliły zaplanować projekty z uwzględnieniem głosu młodzieży. W ograniczonym stopniu udało się natomiast zrekonstruować sposoby uczestnictwa w kulturze młodych osób z zastosowaniem techniki notesu kultury. Słabiej też wypadła część diagnozy odnosząca się do identyfikacji lokalnych potrzeb i potencjałów związanych z komunikacją międzykulturową/ kontaktem z różnorodnością kulturową oraz z lokalną tożsamością i dziedzictwem kulturowym.

Podsumowanie i rekomendacje

Przeprowadzona w roku 2024 diagnoza regionalna obejmowała szeroki zakres kwestii związanych ze stanem edukacji kulturowej w województwie oraz realizacji BMK.

Analizy przeprowadzone z zastosowaniem desk research zorientowane na określenie, w jaki sposób w regionalnych i lokalnych politykach określono zadania związane z kulturą oraz jak polityki te odnoszą się do edukacji kulturowej/BMK, pozwoliły ustalić, że mimo trwającego już 9 lat procesu wdrażania BMK w Lubuskiem sam program i idea edukacji kulturowej nie znajduje swojego bezpośredniego odzwierciedlenia w programach i strategiach rozwoju. Można zatem założyć, że raczej nie modeluje wyraźnie myślenia władz o polityce kulturalnej i edukacyjnej. Aczkolwiek działania o charakterze edukacji kulturowej choć niewymieniane literalnie w dokumentach mają zabezpieczoną przestrzeń realizacji i rozwoju w ramach zadań związanych z tworzeniem oferty kulturalnej dla różnych kategorii społecznych (w tym i dzieci i młodzieży), poszerzania zajęć pozalekcyjnych, organizowania czasu wolnego, angażowania w działalność kulturalną i wspierania placówek, które taką edukację prowadzą. Analizy pokazały również, że kultura w lokalnych i regionalnych politykach jest wysoko ceniona, a jej rola w rozwoju województwa i gmin doceniana. Jak wynika z badań, postrzegana jest jako istotny obszar rozwoju i budowania tożsamości regionu/miast/gmin. Zadania związane z kulturą odnoszą się głównie do inwestowania w infrastrukturę kulturalną, ochrony i popularyzowania dziedzictwa kulturowego regionu/lokalnego, dostępności kultury, tworzenia bogatej oferty kulturalnej, rozwoju turystyki kulturowej, kreowania wizerunku i marki województwa/miast/ gmin.

rekomendacja

- Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, można zarekomendować włączanie do sieci BMK przedstawicieli samorządu terytorialnego odpowiedzialnych za politykę kulturalną i oświatową oraz zapraszanie takich osób na spotkania informacyjne i sieciujące, a także udostępnianie raportów z badań przeprowadzanych w ramach BMK.

Badania diagnostyczne w roku 2024 zakładały także mapowanie zasobów instytucjonalnych BMK w województwie lubuskim. Ta część diagnozy pozwoliła pokonać swoistego bilansu dziewięcioletniego wdrażania BMK w

Lubuskiem pod kątem nawiązanej współpracy. Analizy pokazały, że Operator Regionalny buduje relacje z różnymi podmiotami, ale najmocniej reprezentowane są w sieci współpracy publiczne instytucje kultury i organizacje pozarządowe. Z kolei placówki oświatowe i szkoły oraz prywatne firmy włączają się w BMK w zdecydowanie mniejszym zakresie. Współpraca jest jednak sukcesywnie poszerzana, a będąca jednym z efektów mapowania lista ważnych dla realizacji podmiotów, z którymi jeszcze nie podjęto współpracy, wyznacza dalszych kroki Operatora na rzecz sukcesywnego pozyskiwania kolejnych partnerów dla realizacji BMK.

rekomendacja

- Poszerzanie współpracy zgodnie z wypracowaną listą podmiotów ważnych dla realizacji BMK w województwie lubuskim, przy jednoczesnym dbaniu o włączenie typów podmiotów, które są słabiej reprezentowane w sieci.

Kolejny cel diagnozy także wiązał się z dokonaniem bilansu procesu wdrażania BMK w województwie lubuskim, chodziło o określenie jakiego rodzaju działania zrealizowano w ramach trzech edycji BMK w województwie lubuskim oraz o wyłonienie obszarów, które nie zostały objęte interwencją i wymagają wsparcia. W analizach zastosowano podział form interwencji na: spotkania sieciujące i informacyjne; szkolenia i warsztaty; projekty lokalne; badania diagnostyczne i ewaluacyjne. Badania po pierwsze pokazały duży zakres oddziaływania programu w województwie i duże zróżnicowanie merytoryczne działań (projektów lokalnych oraz szkoleń i warsztatów), co bez wątpienia przyczynia się do upowszechnienia idei edukacji kulturowej, wsparcia edukatorów i podmiotów działających w przestrzeni kultury i edukacji w województwie, budowania sieci. Z drugiej strony jednak analizy geograficznego rozmieszczenia interwencji w województwie pokazały, że nie są one optymalnie rozlokowane. Istnieją jeszcze takie obszary województwa, w których nie było żadnych interwencji lub były one tylko znikome (głównie zachodnie gminy). Ponadto badania ujawniły wycofanie się z aktywnego udziału w programie podmiotów z miast i gmin, które w poprzednich edycjach były mocno reprezentowane (północ województwa). Stąd wniosek iż pojawia się ryzyko osłabiania sieci BMK i osłabienie siły i zasięgu jego oddziaływania. Znaczenie może mieć tu także „centralizowanie” oddziaływań w formie spotkań informacyjnych i sieciujących oraz szkoleń i warsztatów, czyli organizowanie ich w siedzibie Operatora Regionalnego.

rekomendacje

- Wskazane by były intensywniejsze działania na obszarach, które nie były objęte żadną interwencją lub tylko ograniczoną, a także w gminach i miastach, które były reprezentowane w programie wcześniej, ale w ostatniej edycji już nie są.
- Warto powrócić do organizowania spotkań informacyjnych i sieciujących oraz szkoleń i warsztatów w terenie, poza siedzibą Operatora Regionalnego.

Ostatnim zadaniem, realizowanym w ramach diagnozy regionalnej w 2024 była analiza wyników i podsumowań lokalnych diagnoz. Diagnozy zostały przeprowadzone przez wszystkich realizatorów projektów lokalnych, zgodnie z zaleceniami NCK oraz wypracowanymi na ich podstawie szczegółowymi instrukcjami przygotowanymi przez zespół badawczy współpracujący z Operatorem Regionalnym. We wszystkie diagnozy lokalne realizatorzy włączyli aktywnie młodzież, tak aby to ona określiła sposób i sens swojego zaangażowania w projekt. Przeprowadzone diagnozy lokalne pozwoliły tylko częściowo określić sposoby spędzania czasu przez młodych ludzi i miejsce, jakie w tej przestrzeni zajmuje uczestnictwo w kulturze, natomiast przyniosły bogate informacje na temat oczekiwań i potrzeb młodzieży związanych właśnie z spędzaniem czasu wolnego i uczestnictwem w kulturze. W większości realizatorzy projektów wyraźnie odnieśli w projektach do tych ustaleń, w mniejszym stopniu natomiast udało się realizatorom włączyć do badań, a potem do projektów tematykę związaną z lokalnym dziedzictwem kulturowym, lokalną tożsamością i komunikacją międzykulturową. W tym aspekcie nie we wszystkich podsumowaniach jednoznacznie wybrzmiewa głos młodych ludzi. Ponadto analizowany materiał oraz bezpośrednie kontakty z realizatorami projektów pozwalają również wyprowadzić wniosek, że nie wszyscy praktycy dostrzegają znaczenie i wartość diagnozy w działaniach projektowych, częściowo podchodzą do tego zadania z rezerwą i niepokojem o swoje kompetencje i możliwość podołania mu.

rekomendacja

- Wskazane by było wprowadzenie do oferty szkoleniowej w większym zakresie warsztatów przygotowujących do prowadzenia diagnoz, kierowanych nie tylko do realizatorów projektów lokalnych.

Źródła

raporty

- *Bardzo Młoda Kultura 2023 –2025. Instrukcje Realizacji Diagnoz i Ewaluacji – Poziom Regionalny (2023)*, NCK, Warszawa.
- Idzikowski B., Mianowska E. (2016a), *Raport z badań diagnostycznych edukacji kulturowej w województwie lubuskim w ramach programu „Bardzo Młoda Kultura”*, Zielona Góra.
- Idzikowski B., Mianowska E. (2016b), *Raport z badań uczestników szkolenia z zakresu edukacji kulturowej prowadzonego w ramach programu „Bardzo Młoda Kultura” Województwo lubuskie*, Zielona Góra.
- Idzikowski B., Mianowska E., Puchowicz M., Słowińska S. (2019), *Diagnoza stanu edukacji kulturowej w województwie lubuskim. Badanie w ramach programu NCK „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021”*, Zielona Góra.
- Idzikowski B., Mianowska E., Słowińska S. (2020), *Raport z ewaluacji działań operatorów regionalnych BMK w 2020 r. (województwo lubuskie) Badanie w ramach programu NCK „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021)*, Zielona Góra.
- Słowińska S., Bochno E. (2021), *Raport z diagnozy wojewódzkiej w ramach BMK w 2021 r.(Lubuskie). Badanie w ramach programu NCK „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021”*, Zielona Góra.
- Słowińska S., Mianowska E., Walentynowicz-Moryl K., Olejarz M. (2021), *Raport z ewaluacji działań operatorów regionalnych BMK w 2021 r. (województwo lubuskie) Badanie w ramach programu NCK „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021”*, Zielona Góra.
- Słowińska S., Puchowicz M. (2018), *Kultura? Zrób to tak! Opis dobrych praktyk edukacyjnych*, Zielona Góra.
- Słowińska S., Puchowicz M., Zadłużny M. (2017), *Kultura? Tędy! Sposoby działania edukatorów kulturalnych – konteksty, bariery, potencjały. Raport z drugiego etapu badań w ramach programu Bardzo Młoda Kultura (województwo lubuskie)*, Zielona Góra.
- Szaban D., (2018), *Edukacja kulturowa w województwie lubuskim. Diagnoza 2018*, Zielona Góra.

strategie i programy rozwoju

- Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030 (2021), Zielona Góra, https://bip.lubuskie.pl/system/obj/50182_SRWL_2030.pdf.
- Program rozwoju kultury województwa lubuskiego 2022-2025 (2022) Zielona Góra, [\(https://bip.lubuskie.pl/598/102/Strategia_rozwoju_kultury_wojewodztwa_lubuskiego/](https://bip.lubuskie.pl/598/102/Strategia_rozwoju_kultury_wojewodztwa_lubuskiego/).
- Program współpracy Województwa Lubuskiego z organizacjami pozarządowymi w 2024 roku (2023), Zielona Góra, https://bip.lubuskie.pl/system/obj/59171_akt.pdf.
- Strategia rozwoju gminy Bledzew na lata 2022 – 2026 (2021), Bledzew, http://bip2.bledzew.msrewer.pl/content.php?cms_id=2611%7C%7Cm=Z.
- Strategia rozwoju gminy Łagów na lata 2012–2023 (2016), Łagów https://bip.wrota.lubuskie.pl/uglagow/system/obj/1381_PROJEKT_Strategii_Rozwoju_Gminy_Lagow_2017-2023.pdf.
- Strategia rozwoju miasta Łęknica na lata 2014 – 2022 (2014), Łęknica https://bip.umleknica.pl/system/obj/1196_Strategia_Rozwoju_Miasta_Le knica_na_lata_2014_-2022.pdf.
- Strategia rozwoju gminy Małomice na lata 2022-2032 (2022), Małomice, https://malomice.pl/pliki/projekt_strategi_rozwoju-605.pdf.
- Strategia rozwoju miasta Nowa Sól na lata 2022-2030 (2020), Nowa Sól <https://nowasol.pl/wp-content/uploads/2022/09/Projekt-Strategii-Rozwoju-Miasta-Nowa-Sol-na-lata-2022-2030.pdf2030.pdf>
- Strategia rozwoju gminy Sława na lata 2023-2030 (2023), Sława, https://slawa.pl/system/obj/5326_Strategia_Rozwoju_Gminy_Slawa_2030_po_konsultacjach_spoecznych_7.09.2023.pdf.
- Strategia rozwoju gminy Szprotawa na lata 2024-2030 (2024), Szprotawa, https://szprotawa.pl/system/obj/8155_12138_35.pdf.
- Strategia rozwoju gminy Świebodzin do 2030 (b.d.), Świebodzin, [https://www.swiebodzin.eu/assets/files/Strategia%20po%20konsultacjach%20spoecznych\(1\).pdf](https://www.swiebodzin.eu/assets/files/Strategia%20po%20konsultacjach%20spoecznych(1).pdf).
- Strategia rozwoju gminy Trzebień na lata 2021-2031. „Trzebień 2031” (2020), Trzebień, https://www.trzebień.pl/asp/pliki/aktualnosci/strategia_2031_uchwalona.pdf.
- Strategia rozwoju miasta Zielona Góra na lata 2023- 2030 (2023, Zielona Góra, <https://cwd.info.pl/wp-content/uploads/2023/06/Strategia-Zielona-Gora-2030-projekt.pdf>.

- Strategia rozwoju miasta Żagań na lata 2021-2031(b.d.), Żagań <https://uradmiasta.zagan.pl/media/2021/11/STRATEGIA-ROZWOJU-MIASTA-ZAGAN-1.pdf>.
- Strategia rozwoju gminy Żary o statusie miejskim 2024-2033 (2023), Żary <https://zary.pl/strategia-rozwoju-gminy-zary-o-statusie-miejskim-na-lata-2024-2033/>.

Spis tabel i ilustracji

tabele

Tab.1. Materiały poddane analizie dokumentów w ramach diagnozy regionalnej w województwie lubuskim w 2024 r.....	4
Tab.2. Rodzaje podmiotów realizujących projekty lokalne BMK w województwie lubuskim w latach 2016-2018.....	35
Tab.3. Interwencje w ramach BMK 2016-2018 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie.....	36
Tab.5. Interwencje w ramach BMK 2019-2021 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie.....	45
Tab.4. Rodzaje podmiotów realizujących projekty lokalne BMK w województwie lubuskim w latach 2019-2021.....	44
Tab.6. Rodzaje podmiotów realizujących projekty lokalne BMK w województwie lubuskim w latach 2023-2024.....	51
Tab.7. Interwencje w ramach BMK 2023-2024 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty – zestawienie.....	51
Tab.8. Interwencje w ramach BMK w latach 2016-2024 w województwie lubuskim z podziałem na powiaty.....	54
Tab.9. Diagnozy lokalne – zestawienie zastosowanych technik badawczych i pozyskanych materiałów.....	57
Tab.10. Potrzeby i oczekiwania młodzieży zidentyfikowane w diagnozach lokalnych.....	61
Tab.11. Lokalne potrzeby i potencjały zidentyfikowane w diagnozach.....	63

rysunki

Rys. 1. Mapa zasobów instytucjonalnych BMK w woj. Lubuskim.....	27
Rys.2. Lokalne projekty BMK realizowane województwie lubuskim w latach 2016-2018.....	34
Rys. 3.Lokalne projekty BMK realizowane województwie lubuskim w latach 2019-2021.....	43
Rys.4. Lokalne projekty BMK realizowane województwie lubuskim w latach 2023-2024.....	50

Rys. 5. Lokalne projekty BMK realizowane w województwie lubuskim w latach 2016-2018, 2019-2021, 2023-2024.....53

Załączniki

Załącznik 1. Instrukcja realizacji diagnozy na poziomie lokalnym – Notes kultury, BMK 2024

Notes kultury

Co to za metoda?

Notes kultury jest narzędziem, które pozwala na udokumentowanie sposobów kontaktu młodzieży z kulturą. Zachęca młodzież do systematycznego zapisywania ich codziennych doświadczeń związanych z uczestnictwem w kulturze.

Zalety notesu kultury

- aktywnie włącza uczestników do badań
- traktuje uczestników podmiotowo (ich własne doświadczenie jest najważniejsze)
- zachęca do autorefleksji
- pozwala przyrzeć się sposobom kontaktu młodzieży z kulturą

Notes kultury w lokalnej diagnozie BMK

Po co?

- Pozwala na otrzymanie odpowiedzi na pytania o sposoby uczestnictwa młodzieży w kulturze. Szczególnie jeżeli chodzi o typ kontaktu z kulturą (bierny, czynny), czas jego trwania, miejsce kontaktu oraz partnerów kontaktu z kulturą.

Kto bierze udział?

- Notes kultury wypełnia młodzież (potencjalni uczestnicy projektu – co najmniej 20 osób Notes kultury wypełniają wszyscy potencjalni uczestnicy projektu, jeżeli grupa jest mniej liczna niż 20 osób.

Jakie są role?

- Młodzież pełni rolę osób dokumentujących swoje własne doświadczenia kontaktu z kulturą.

Jak przeprowadzić diagnozę z wykorzystaniem notesu kultury?

- 1) Określenie grupy potencjalnych uczestników projektu i zaproszenie do udziału w diagnozie lokalnej związanej z projektem.
- 2) Zapoznanie grupy uczestników z zadaniem przygotowania indywidualnego notesu kultury.

- 3) Zwrócenie uwagi na to, że młodzież powinna spisywać swoje sposoby kontaktu z kulturą przez tydzień (wszyscy uczestnicy wypełniają notes w tym samym tygodniu).
- 4) Omówienie z uczestnikami sposobu wypełniania notesu (zapisywanie wszystkich aktywności, które młodzież uznaje za formę kontaktu z kulturą – jej odbioru lub tworzenia; wpisy szczegółowe i rozbudowane)
- 5) Zebranie wszystkich wypełnionych notesów kultury w formie elektronicznej.
- 6) Wypełnione notesy kultury należy przestać w wersji elektronicznej do Zespołu Badawczego.

Załącznik 2. Narzędzia do prowadzenia diagnozy – Notes kultury*

ID (numer identyfikacyjny) Uczestnika: Wiek: Miejscowość:

Zapraszamy do wypełniania notesu kultury! Dziękujemy, że zgodziłaś/eś się na udział w badaniu. Twoim zadaniem w ciągu następujących 7 dni będzie dokładne dokumentowanie i relacjonowanie działań i wydarzeń ze swojego życia. Będziemy wdzięczni za jak najdokładniejsze notowanie wykonywanych przez Ciebie czynności związanych z kulturą. Na etapie dalszych prac projektowych zadbamy o poufność danych osób i instytucji, o których będziesz wspominać, dlatego zachęcamy do dzielenia się z nami szczerymi spostrzeżeniami.

Dzień (wpisz w każdym wierszu kolejno godziny lub pory dnia, dzień tygodnia, datę)	Odbiór (zapisz czynność i podaj szczegóły np.: czytanie książki (jakiej?), oglądanie filmików, filmów/seriali, koncertów, spektakli (jakich?), słuchanie muzyki (jakiej?), granie w gry – planszowe, na telefonie, na konsoli itd. (jakie?))	Tworzenie (zapisz czynności i podaj szczegóły np.: śpiewanie (czego?), robienie filmów (jakich?, taniec (jaki?, wymyślanie (czego?), projektowanie/rysowanie/malowanie (czego?), granie na instrumencie (jakim? czego?) – nawet jeśli te czynności miały miejsce w szkole	Godzina i czas trwania Podaj godzinę, o której rozpoczęłaś/eś tę czynność i ile trwała – np.: 15:00 - 2 godziny i 15 minut,	Osoby Wskaż, z kim wykonywałaś/eś te czynności (zapisz np.: sam/sama, z przyjaciółką, z rodzicami)	Miejsca (zapisz np.: w domu, w szkole, na dworze, u kolegi/koleżanki, w domu kultury)
Data:					
Dzień tygodnia:					

* Narzędzie zaproponowane przez NCK w: *Instrukcje do realizacji diagnoz i ewaluacji – poziom lokalny.*

Załącznik 3. Instrukcja realizacji diagnozy na poziomie lokalnym – Spacer badawczy, BMK 2024

Spacer badawczy

Co to za metoda?

Spacer badawczy jest interaktywną terenową metodą badania określonych kwestii odnoszących się do konkretnej przestrzeni, z którą związani są uczestnicy badań. Polega na tym, że niewielka grupa uczestników oprowadza badaczy po danym terenie (osiedlu, dzielnicy, małej miejscowości, okolicy), wskazując ważne w kontekście danego badania miejsca, opowiadając o nich i odpowiadając na pytania badaczy.

Zalety spaceru badawczego

- aktywnie włącza uczestników do badań
- traktuje uczestników podmiotowo (eksperci / znają swój teren)
- umożliwia interakcje
- daje uczestnikom dużo swobody
- pozwala spojrzeć na przestrzeń oczami uczestników i poznać ich punkt widzenia

Spacer badawczy w lokalnej diagnozie BMK

Po co?

- Służy pozyskaniu odpowiedzi, na pytania, o to jak młodzież spędza czas wolny w lokalnej przestrzeni, jak uczestniczy w kulturze w swoim środowisku w tym czasie oraz jakie są jej potrzeby w tym obszarze; spacer powinien także pozwolić określić potencjały i potrzeby środowiska lokalnego, związane z komunikacją międzykulturową/kontaktem z różnorodnością kulturową oraz z lokalną tożsamością/dziedzictwem kulturowym.

Kto bierze udział?

- W spacerze badawczym bierze udział młodzież (potencjalni uczestnicy projektu – 4 do 15 osób) oraz realizatorzy projektu (min.2 osoby).

Jakie są role?

- Młodzież pełni rolę przewodnika, oprowadza realizatorów projektu po swojej miejscowości/ po okolicy, pokazując miejsca, w których spędza czas wolny. Młodzież ustala trasę spaceru (wybiera koordynatorów, jeśli grupa będzie większa).
- Realizatorzy projektu pełnią rolę badaczy, podczas spaceru poznają miejsca, w których młodzież się spotyka, zadają pytania, dokumentują spacer (zdjęcia; notatki; mapa trasy), sporządzają notatkę po zakończeniu

spaceru. Spacer ma być okazją do dyskusji wokół pytań diagnozy (zob. Po co?).

Jak zorganizować spacer badawczy?

- 1) Zaproszenie do udziału w spacerze badawczym wybranych potencjalnych uczestników projektu.
- 2) Zapoznanie grupy uczestników z zadaniem przeprowadzenia spaceru badawczego i problematyką, z którą ma być związany: należy poprosić, o to, by młodzież po pierwsze pokazała w swoim środowisku/okolicy miejsca, w których spędza czas wolny i opowiedziała o tym, co tam robi oraz jaki potencjał i jakie ograniczenia/ potrzeby z tym miejscem się wiążą; oraz by pokazała miejsca związane z kulturą i opowiedziała o ich znaczeniu dla młodzieży/ ich potencjale oraz ograniczeniach.
- 3) Stworzenie trasy (scenariusza spaceru) przez młodzież.
Trasa powinna obejmować wybrane przez młodzież najważniejsze miejsca spędzania czasu wolnego (o pozostałe/inne miejsca, których trasa nie obejmuje, należy zapytać podczas spaceru) oraz wybrane miejsca związane z kulturą (o pozostałe należy zapytać podczas spaceru).
- 4) Określenie terminu spaceru i miejsca spotkania (punktu startowego).
- 5) Realizacja spaceru badawczego
Młodzież pełni rolę przewodnika, udziela wyjaśnień i odpowiedzi; realizatorzy projektu dokumentują przebieg spaceru i rozmowy, stawiają pytania i dopytują o istotne z punktu widzenia diagnozy kwestie. Pytanie o miejsca, w których młodzież spędza czas, ma być pretekstem do rozmowy o sposobach spędzania czasu wolnego przez młodzież w środowisku lokalnym, miejscu jakie w tych sposobach zajmuje uczestnictwo w kulturze, oraz potrzebach i oczekiwaniach młodych ludzi w tym zakresie.
Pytanie o miejsca związane z kulturą w środowisku lokalnym, mają także dać możliwość wypowiedzenia się młodzieży na temat tego, jak uczestniczy w kulturze, z jakich ofert i możliwości w środowisku lokalnym korzysta, a z jakich nie i dlaczego oraz czego w tej ofercie młodym ludziom brakuje. Pytanie o miejsca związane z kulturą, ma być także punktem wyjścia do dyskusji w ramach panelu na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego/lokalnej tożsamości oraz kontaktu z różnorodnością kulturową.
- 6) Po zakończeniu spaceru badawczego realizatorzy projektu, którzy brali w nim udział, sporządzają notatkę według wzoru (Notatka ze spaceru badawczego), które mają być wykorzystane przy przygotowaniu panelu z młodzieżą.
- 7) Wypełnione notatki należy przesać w wersji elektronicznej do Zespołu Badawczego – s.slowinska@wns.uz.zgora.pl

Załącznik 4. Narzędzia do prowadzenia diagnozy – Spacer badawczy

Notatka ze spaceru badawczego

Nazwa miejscowości.....

Data.....

Liczba uczestników.....

Punkt startowy.....

Imię i nazwisko realizatorów.....

MIEJSCA SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO PRZEZ MŁODZIEŻ

1. Miejsce 1

Nazwa miejsca spędzania czasu wolnego (opis lokalizacji, cech przestrzeni)

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi ludzie tu robią?

Kto tu spędza czas?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Dodatkowe uwagi/notatki

2. Miejsce 2

Nazwa miejsca spędzania czasu wolnego (opis lokalizacji, cech przestrzeni)

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi ludzie tu robią?

Kto tu spędza czas?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Dodatkowe uwagi/notatki

3. Miejsce 3¹

Nazwa miejsca spędzania czasu wolnego (opis lokalizacji, cech przestrzeni)

¹ W przypadku większej liczby miejsc niż trzy prosimy o przygotowanie kolejnych pozycji w notatce.

Jakie znaczenie ma to miejsce dla młodzieży? Co młodzi ludzie tu robią?

Kto tu spędza czas?

Zalety, potencjały tego miejsca z punktu widzenia oprowadzających (młodzieży)

Słabości, ograniczenia miejsca; potrzeby, na jakie wskazuje młodzież

Dodatkowe uwagi/notatki

Załącznik 5. Instrukcja realizacji diagnozy na poziomie lokalnym – Panel dyskusyjny, BMK 2024

Panel

Co to za metoda?

Panel rozumiemy jako metodę polegającą na dyskusji grupowej, prowadzonej przez moderatora/moderatorów z uczestnikami badań i dotyczącej tematyki badań, zmierzającej do poznania ich stanowisk i interpretacji w wybranych kwestiach. Panel ma pozwolić na uzyskanie interpretacji danych zgromadzonych podczas spacerów badawczych i w notesach kultury.

Zalety panelu

- aktywnie włącza uczestników do badań
- traktuje uczestników podmiotowo (oddanie głosu uczestnikom)
- umożliwia interakcje, wymianę poglądów
- pozwala ujawnić różnicowanie opinii
- umożliwia wypracowanie wspólnych stanowisk i wniosków

Panel w lokalnej diagnozie BMK

Po co?

- Panel realizowany jest na zakończenie diagnozy, służy zapoznaniu uczestników z wynikami badań uzyskanymi za pomocą notesów kultury oraz podczas spacerów badawczych oraz z wyprowadzonymi z nich wstępnymi wnioskami; chodzi o uzupełnienie i rozwinięcie, interpretację, poddanie dyskusji rezultatów i wniosków, dotyczących:
 - spędzania czasu wolnego przez młodzież, w tym miejsc, w których ten czas jest spędzany, kontaktu z kulturą w tym czasie oraz potrzeb młodzieży odnoszących się do spędzania czasu wolnego i kontaktu z kulturą
 - potrzeb i potencjałów lokalnego środowiska związanych z lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem oraz różnorodnością kulturową

Kto bierze udział?

- W panelu bierze udział młodzież (potencjalni uczestnicy projektu – 5 do 15 osób) oraz realizatorzy projektu.

Jakie są role?

- W panelu chodzi o zestawienie stanowisk młodzieży i realizatorów, dlatego w dyskusji biorą udział obie grupy. Panel powinien być prowadzony przez moderatora/moderatorów, którzy będą kierować rozmową tak, by

realizowała ona swój cel (zob. *Po co?*) i którzy będą wspierać uczestników, zwłaszcza młodzież w wyrażaniu swojego zdania.

Jak zorganizować panel?

- 1) Przygotowanie scenariusza panelu - wypracowanie wiodących kwestii, które będą prezentowane i dyskutowane w ramach panelu na podstawie danych pozyskanych z zastosowaniem notesu kultury oraz spaceru badawczego i wyprowadzonych z nich wniosków oraz analiz lokalnych zasobów i potrzeb (ponieważ panel ma także dotyczyć kwestii potrzeb i potencjałów lokalnego środowiska związanych z lokalną tożsamością/lokalnym dziedzictwem oraz różnorodnością kulturową, które mogą nie zostać wystarczająco rozpoznane w ramach spacerów badawczych, realizatorzy powinni przeanalizować te potrzeby i potencjały oraz wprowadzić do dyskusji te elementy, by poznać wiedzę i stanowiska młodzieży w tym zakresie).
Panel może być połączony z działaniami warsztatowymi, o których formie decydują realizatorzy.
- 2) Zaproszenie do udziału w panelu potencjalnych uczestników projektu, którzy wypełniali notesy kultury i brali udział w spacerze badawczym oraz realizatorów projektu.
- 3) Zorganizowanie spotkania panelowego (wybór odpowiedniego miejsca, zadbanie o napoje i przekąski, materiały piśmiennicze).
- 4) Dokumentowanie przebiegu panelu (zapisywanie na bieżąco stanowisk i opinii, komentarzy; za zgodą uczestników panel może być nagrywany oraz fotografowany).
- 5) Przygotowanie notatki podsumowującej panel wedle załączonego wzoru (Notatka z panelu).
- 6) Wypełnione notatki należy przesłać w wersji elektronicznej do Zespołu Badawczego.

Załącznik 6. Narzędzia do prowadzenia diagnozy – Panel dyskusyjny

Notatka z panelu

Nazwa miejscowości.....

Data.....

Liczba uczestników projektu

Liczba realizatorów.....

Imię i nazwisko moderatorów.....

1. Spędzanie czasu wolnego przez młodzież (aktywności, miejsca, kontakt z kulturą, potrzeby)

Co udało się ustalić?

Jakie wnioski z tego wyprowadziła młodzież podczas panelu? Jakie te ustalenia mogą mieć znaczenie dla planowanego projektu? Co należy zmienić? (zdaniem młodzieży)

2. Lokalne zasoby/ potencjały kulturowe (dziedzictwo kulturowe i różnorodność kulturowa)

Co udało się ustalić?

Jakie wnioski z tego wyprowadziła młodzież podczas panelu? Jakie te ustalenia mogą mieć znaczenie dla planowanego projektu? Co należy zmienić? (zdaniem młodzieży)

3. Lokalne potrzeby związane z dziedzictwem kulturowym oraz różnorodnością kulturową

Co udało się ustalić?

Jakie wnioski z tego wyprowadziła młodzież podczas panelu? Jakie te ustalenia mogą mieć znaczenie dla planowanego projektu? Co należy zmienić? (zdaniem młodzieży).